

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

POSTRAUMATICKÁ PÉČE
POST-TRAUMATIC CARE

Bakalářská práce:09-FP-KSS-4056

Autor:

Jiří KYPTA

Podpis:

Adresa:

Janov nad Nisou 535

468011 Janov nad Nisou

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Thelenová (Sýkorová)

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
67	16	7	20	33	6 + 1 CD

V Liberci dne: 18. 3. 2010

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Jiří Kypťá
adresa: 468 11 Janov nad Nisou 535
studijní obor (kombinace): Penitenciární péče
Název BP: **Posttraumatická péče**
Název BP v angličtině: **Post-Traumatic Care**
Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Sýkorová
Konzultant:
Termín odevzdání: 15. 4. 2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 20. 3. 2009

děkan

vedoucí katedry

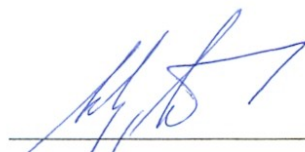
Převzal (kandidát):

JIŘÍ KYPTA

Datum:

1. 3. 2010

Podpis:

Název BP: POSTTRAUMATICKÁ PÉČE

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Sýkorová

Podpis:.....

Cíl: Komplexně analyzovat problematiku posttraumatické péče o příslušníky u Hasičského sboru Libereckého kraje

Požadavky:

1. studium odborné literatury a dalších informačních zdrojů
2. zpracování teoretického rozboru problematiky
3. projektování průzkumu 4. provedení sběru dat
5. zpracování výsledků průzkumu
6. formulování závěru a návrhu opatření 7. dodržení etických zásad sociologického výzkumu

Metody: Dotazování a analýza sekundárních zdrojů

Literatura:

1. BAŠTECKÁ, Bohumila, et al. Terenní krizová práce : Psychosociální intervenční týmy. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2005. 300 s. ISBN 80-247-0708-X.
2. MATOUŠEK, Oldřich, et al. Základy sociální práce. 2.vyd. Praha : Portál, 2007. 300 s. ISBN 978-80-7376-331-4.
3. ŠPATENKOVÁ, Naděžda, et al. Krize : psychologický a sociologický fenomén. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2004. 129 s. ISBN 80-247-0888-4.
4. ŠPATENKOVÁ, Naděžda, et al. Krizová intervence pro praxi. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2004. 197 s. ISBN 80-247-0586-9.
5. Pokyn 39 generálního ředitele Hasičského záchranného sboru České republiky a náměstka ministra vnitra ze dne 8. září 2003

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 18. 3. 2010.

Jiří Kypta

Název bakalářské práce:	Posttraumatická péče
Název bakalářské práce:	Post-traumatic care
Název bakalářské práce:	Post-traumatische Pflege
Jméno a příjmení autora:	Jiří Kypta
Akademický rok odevzdání bakalářské práce:	2009 – 2010
Vedoucí bakalářské práce:	Mgr. Kateřina Thelenová

Resumé

Tato práce pojednává o psychologické službě Hasičského záchranného sboru České republiky se zaměřením na posttraumatickou péči a o jejím využití u Hasičského záchranného sboru Libereckého kraje.

V prvních kapitolách práce se čtenář seznámí s pojmy, které souvisí s danou problematikou, s Hasičským záchranným sborem České republiky, s historií vzniku Psychologické služby Hasičského záchranného sboru České republiky a právními normami, na kterých je Psychologická služba Hasičského záchranného sboru České republiky postavena.

V druhé části se věnuji objasnění potřeby využívání a poskytování posttraumatické intervenční péče samotným hasičům-záchranářům.

Hlavním závěrem práce je poznatek, že posttraumatická péče o hasiče-záchranáře je nezbytná součástí pomoci „pomáhajícímu“ při zvládání traumatizujících událostí, ale také, že péče o duševní zdraví ovlivňuje i zdraví tělesné, a tím se zvyšuje jeho odolnost vůči zátěži a vede tak i k vlastnímu zkvalitnění činností hasiče záchranáře při řešení konkrétních mimořádných situací, respektive v konečném důsledku tak přispívá přímo i k záchraně životů.

Ne však každý ještě i v dnešní době vnímá péči o duševní zdraví pozitivně, spíše je považována za negativní abnormalitu, a to i v řadách profesionálních záchranářů. Z tohoto důvodu je potřeba vybavit příslušníky i občanské zaměstnance na všech úrovních dostatkem informací o všech důsledcích nezvládnutých traumatizujících událostí a všech možnostech krizové intervence a tím pozitivně ovlivnit jejich vědomí tak, aby krizová intervence – činnost posttraumatických intervenčních týmů se stala běžnou součástí duševní hygieny po jejich nelehké, často velmi stresující a traumatizující práci.

Klíčová slova:

Hasičský záchranný sbor České republiky, hasič-záchranář, krize, krizová intervence, mimořádná událost, nebezpečí, oběť, psychosociální pomoc, posttraumatická stresová porucha, posttraumatická péče, psychologická první pomoc, psychologická služba HZS ČR, stres.

Summary

This dissertation deals with the psychological of the Fire and Rescue Department of The Czech Republic and it is mainly focused on post-traumatic support care and it's use in fire and rescue teams of Liberec region.

The first part is about terminology related to this topic, it gives some information information about the history of the formation of psychological service of the Fire and Rescue Department of The Czech Republic and presents all the legal rules on which the psychological service of the fire and Rescue Department of The Czech Republic is based on.

The second part concentrates on the needs and use of the post-traumatic support care of particular members of fire and rescue teams.

The main conclusion of my dissertation is the fact that the post-traumatic care for firefighters and rescue team members is essential in many ways. Not only it strengthens mental and physical health, it also helps them to cope with traumatic experiences thereby enhancing their mental and physical resistance to stress. All in all post traumatic support care results in firefighters' and rescuers' better performance in resolving difficult, often life threatening situation and saving people's lives.

However not everybody apprehends the psychological support care as a positive thing. It is rather considered as a negative abnormality even among professional firefighters and rescuers. Because of this fact it is more than necessary to change this opinion by giving as much information as it is possible to professionals as well as to civilian employees at all levels about potential negative consequences of traumatic events and stress. It also fundamental to bring all the opinions of support care to the attention of the above mentioned workers and thus make the post-traumatic support care part of their work and daily routine.

Keywords:

Danger, Emergency situations, Fire Brigade of the Czech Republic, Firefighter-rescuer, Crisis, Crisis intervention, Czeh Fire and Rescue Psychological services, Psychosocial assistance, Posttraumatic stress disorder, Post-traumatic care, Psychological first aid, stress, victim.

Annotation

Diese Arbeit behandelt das Thema „psychologischer Dienst“ bei der Feuerwehr der Tschechischen Republik mit der Orientierung auf die posttraumatische Behandlung und ihre Verwerdung bei der Arbeit der Feuerwehr im Kreis Liberec.

In den Leitartikeln wird den Leser die Erklärung der Fachbegriffe vorgelegt. Weiter erwähne ich die Geschichte und Entwicklung des psychologischen Dienstes bei Feuerwehr. Schliesslich werden auch die Rechtsnorm, genannt, die den Grund des Dienstes darstellen.

In weiterem Teil folgt die Erklärung der Notwendigkeit der psychologischen Hilfe und der Interventionsleistung den Feuerwehrmännern und Rettungskräften allein.

Als Schlussfolgerung wird unterstrichen, dass die o.g. Leistung für den Notstandsarbeiter unabkömmlicher Bestandteil der Hilfe ist. Nur gute Fürsorge für die psychische und körperliche Gesundheit kann die Resistenz, die bei der Belastung, die mit der Rettungsaktion automatisch kommt, deutlich beeinflussen, und die Rettungsfähigkeiten und das Benehmen des Feuerwehrmannes positiv bekräftigen und mobilisieren. Das führt im Endeffekt zu der Erhöhung der erfolgreichen Eingriffen.

Nicht jeder besitzt heute die Fähigkeit die Gesundheitspflegepflicht verantwortlich weiter zu entwickeln. Manchmal ist es als negative Abnormalität aufgefasst auch in der Reihen der professionellen Rettungssanitätern betrachtet. Aus diesem Grund ist es nötig, solche Angehörigen aber auch unsere bürgerlichen Angestellten an allen Dienstposten reichlich und fachlich zu informieren und auf Notlage, die jeder Zeit eintreten kann, psychologisch zu vorzubereiten.

Die Rettungskräfte sind verpflichtet sich im Eigeninteresse selber zu bilden, um dann, wenn die kritische Situation kommt auch eine Lösung zu finden. Die Tätigkeit der posttraumatischen Teams ist heute ein übliches Teil der Krisenprevention. Sie ist aber sehr anstrengend und psychisch erschöpfend. Dadurch darf man nicht auf eine fortdauernde Aktivität auf dem Feld der Informierung und Prevention verzichten.

Stichwort:

Feuerwehr der Tschechischen Republik, Feuerwehr-Retter, Krise, Krisenintervention, Notfallsituationen, Opfer, Posttraumatischen Belastungsstörung, Post-traumatische Pflege, Psychologische Erste Hilfe, Psychosoziale Hilfe, Stress, Zwischenfall.

Poděkování

Děkuji především paní Mgr. Kateřině Thelenové, vedoucí mé práce, bez jejíž odborné pomoci, ochoty a trpělivosti by tato práce jen těžko vznikla v této podobě.

Zvláštní poděkování pak patří rodině, všem přátelům, kolegům a kolegyním v zaměstnání, kteří se podíleli na této práci jako konzultanti, respondenti či redigovali tuto práci, nebo jen museli strpět moje studijní kroky vedoucí až k této závěrečné práci.

Seznam použitých zkratek a symbolů

ARS	Akutní reakce na stres
DSM – IV	IV. verze Diagnostického a statistického manuálu
HZS ČR	Hasičský záchranný sbor České republiky
HZS LK	Hasičský záchranný sbor Libereckého kraje
GŘ	Generální ředitelství
IZS	Integrovaný záchranný systém
KI	Krizová intervence
MV ČR	Ministerstvo vnitra České republiky
MKN - 10	Mezinárodní klasifikace nemocí
MU	Mimořádná událost
PČR	Policie České republiky
PIP	Posttraumatická intervenční péče
PTSP	Posttraumatická stresová porucha
TTP	Tým posttraumatické intervenční péče
ÚO	Územní odbor

Obsah

Úvod.....	12
1 Teoretická část.....	15
1.1 Hasičský záchranný sbor ČR.....	15
1.1.1 Historie profesionální požární ochrany v českých zemích.....	15
1.1.2 Poslání, působnost a právní rámec HZS ČR.....	17
1.1.3 Organizační struktura Hasičského záchranného sboru ČR.....	19
1.1.4 Profese hasiče-záchranáře.....	19
1.1.5 Hasičský záchranný sbor Libereckého kraje	23
1.2 Psychologická služba HZS ČR.....	25
1.2.1 Definice pojmů Psychologické služby HZS ČR.....	25
1.2.2 Historie psychologické služby HZS ČR	29
1.2.3 Úkoly Psychologické služby HZS ČR.....	30
1.2.4 Anonymní telefonní linka pomoci v krizi.....	31
1.2.5 Psychologická služba v podmínkách HZS LK.....	32
1.3 Shrnutí teoretické části.....	34
2 Praktická část.....	35
2.1 Cíl praktické části	35
2.2 Předpoklady šetření.....	35
2.3 Použitá metoda.....	36
2.4 Možná úskalí průzkumu.....	37
2.5 Zkoumaný vzorek	38
2.6 Dotazník.....	39
2.7 Průběh výzkumu – sběr dat	40
2.8 Výzkumná zjištění a jejich interpretace.....	41
2.9 Shrnutí výsledků průzkumu.....	57
2.10 Souhrnné vyhodnocení platnosti stanovených předpokladů.....	58
Závěr.....	60
Návrh opatření.....	62
Seznam informačních zdrojů.....	63
Seznam obrázků.....	66
Seznam příloh.....	67

Úvod

“V bolesti není nic bolestnějšího než to, potlačuje-li se její projev. Slzy, jež polykáme, jsou mnohem trpčí těch, které proléváme.“

Marcus Tullius Cicero

Země a její obyvatelé jsou v současné době vystavováni celé řadě nebezpečí. Průvodním jevem postupující globalizace je i větší pravděpodobnost extrémních situací, které mohou náhle a svévolně narušit obvyklý každodenní koloběh. Narůstá počet a intenzita živelních pohrom, průmyslových havárií s následným únikem nebezpečných látek do ovzduší, sociálních, náboženských a etnických konfliktů, eskaluje terorismus. Dochází k nárůstu ohrožení obyvatel i používáním moderních technologií, biotechnologií a genetického inženýrství. Přibývají řetězové dopravní nehody, letecká či lodní neštěstí a kriminální útoky. Obecně lze říci, že vlivem škodlivého působení sil a jevů dochází k nepříznivé události, nehodě, katastrofě. V anglických textech jsou tyto události označovány jako „critical incident“¹. Každý, kdo se jakýmkoliv způsobem těchto událostí účastní, ať dobrovolně či nedobrovolně, tyto události vnímá, prožívá a individuálně zpracovává.

Psychologický výzkum zvládání těchto událostí přinesl zajímavý poznatek. Nebezpečné situace přesahující rámec běžné a subjektivně pochopitelné zkušenosti mohou silně traumatizovat všechny osoby v ohnisku děje. Nejenom tedy oběti událostí a jejich blízké, ale také členy záchranných a likvidačních týmů, kteří se podílejí na záchraně životů a odstraňování následků těchto mimořádných událostí. Také oni prožívají a reagují na zdrcující traumatický zážitek². Proto se u členů profesionálních týmů mohou objevit následné tělesné či psychické potíže. Ačkoli jsou na tyto situace odborně i mentálně připravováni, může se u nich rozvinout specifický syndrom označovaný jako posttraumatická stresová porucha. Tímto objevem byla odstartována diskuse o prevenci posttraumatických potíží u zvláště ohrožených profesí³.

V minulosti byla práce profesionálních hasičů spojená s představou o nadlidských fyzických výkonech oněch nezničitelných „Héraklů“. O tom, že by se jednalo o ohroženou profesi, z psychologického hlediska, nikdo ani nepřemýšlel. Málokdo si uvědomoval, že při své práci musí být hasič schopen vykonat nejen těžkou manuální práci, ale i podat přátelskou ruku, „pohladyt“ - jak

1 **Critical** (z řec. *Krisis od krinein – rozhodnout*) znamená **rozhodující, incident** (z lat. incidentis dopadající, stávající se) znamená **příhodu, případ**. In BAŠTECKÁ, Bohumila, et al. 2005. *Terénní krizová práce: Psychosociální intervenční týmy*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, s. 13

2 ČÍRTKOVÁ, Ludmila - SPURNÝ, Joža. 2001. *Péče o policisty v extrémních stresových situacích* [online], [cit. 2009-10-25]. Dostupné z: <http://web.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2001/0012/pecopol.html>

3 Tamtéž

fyzickým dotykem, tak i slovem. Ba dokonce to, že i hasič záchranář je křehká lidská bytost, která v důsledku své práce může utrpět hluboké šrámy na své duši. I on se stává „obětí“ traumatizujících událostí. Role se mění. Pomáhající sám potřebuje pomoc.

Tyto poznatky a potřeby byly v roce 2002 příčinou a hlavním důvodem vzniku Psychologické služby Hasičského záchranného sboru České republiky (dále jen HZS ČR). Jejím jedním z hlavních úkolů je i posttraumatická intervenční péče (dále jen PIP) o hasiče-záchranáře a jejich rodinné příslušníky.⁴

Toto téma jsem si také vybral pro svoji bakalářskou práci. Pracuji již přes 21 let jako profesionální hasič, nyní u Hasičského záchranného sboru Libereckého kraje (dále jen HZS LK) na územním odboru (dále jen ÚO) v Jablonci nad Nisou. V rámci své profese zažívám neustále se zvyšující nároky kladené na hasiče a to jak po fyzické, tak po psychické stránce. Proto jsem přivítal vznik psychologické služby u sboru, zvláště pak vytvoření týmů PIP. Osobně jsem měl možnost být přítomen při jejich nasazení a jsem přesvědčen o jejich užitečnosti, potřebnosti.

Cílem práce je popsat systém posttraumatické péče v podmínkách HZS LK a její praktické využívání u územních odborů v Jablonci nad Nisou a Semilech především samotnými členy zásahových jednotek, kteří jsou vystavováni v rámci výkonu služby stresovým situacím – traumatizujícím událostem. Dílčím cílem je také popsat uplatnění vytvořených jednotlivých týmů PIP při a po výkonu služby, včetně ověření jejich významu, potřebnosti, účelnosti a legitimacy posttraumatické intervenční péče o příslušníky HZS LK.

Předpokladem našeho zkoumání je, že posttraumatická péče je obecně chápána hasiči záchranáři jako potřebná pro zvládání psychické zátěže, včetně zřízení a nasazování týmů PIP, ale v praxi bude tato pomoc vyžadována jedincem, který prošel traumatizující událostí, velmi sporadicky, spíše ojediněle. Pokud přeci jen k vyvolání požadavku z jeho strany dojde, pak bude upřednostňována kolektivní forma „popovídání si s členem z týmu PIP“. Osobní pohovor s psychologkou HZS LK z vlastní iniciativy bude spíše vzácným jevem. Lze také předpokládat, že většina hasičů, i přes vědomí potřebnosti této služby, bude tvrdit, pod tlakem ohrožení jejich sociálního postavení ve skupině, že se dokáže s traumatizujícími zážitky vyrovnat bez cizí pomoci, a sama je dokáže zpracovat.

Při tvorbě této práce bylo použito několik metod. Především se jednalo o studium příslušné

4 HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. Psychologická služba HZS ČR. *Tři základní pilíře psychologické služby Hasičského záchranného sboru České republiky* [online]. Praha: Generální ředitelství HZS ČR. [cit. 2009-10-01]. Dostupné z <http://www.hzscr.cz/clanek/psychologicka-sluzba-uvod.aspx>

legislativy, odborných pramenů a další literatury týkající se zejména problematiky posttraumatické péče, ale i psychologie a pomáhajících profesí. Z dalších metod pak byla využita metoda rozhovoru, ať přímo s psycholožkou HZS LK, či s příslušníky, kteří byli vyškoleni a zařazeni do Týmu PIP HZS LK, tak se samotnými hasiči-záchranáři z výjezdových jednotek, kteří mohou být potenciálními „oběťmi“ traumatizujících událostí. Základní a zároveň stěžejní metoda, především pro praktickou část mé bakalářské práce, v rámci průzkumu u jednotlivých příslušníků – hasičů-záchranářů, kteří mají služební působiště u ÚO Jablonec nad Nisou a ÚO Semily, byla metoda dotazníkového šetření.

1 Teoretická část

1.1 Hasičský záchranný sbor ČR

HZS ČR je organizační složkou státu – profesionálním bezpečnostním sborem⁵. Chrání životy a zdraví obyvatel, majetek před požáry a poskytuje pomoc při mimořádných událostech⁶. Patří mezi základní složky Integrovaného záchranného systému (dále jen IZS), kde plní úkoly jak v oblasti IZS, tak krizového řízení a požární ochrany.

Úkoly HZS ČR plní záchranáři - příslušníci HZS ve služebním poměru a občanští zaměstnanci HZS v pracovním poměru.

1.1.1 Historie profesionální požární ochrany v českých zemích

První placený hasičský sbor byl na českém území založen už v roce 1853 v Praze. Hlavní odpovědnost za hašení požárů ale ležela od 2. poloviny 19. století až do druhé světové války na dobrovolných hasičských sborech měst a obcí⁷.

Za první Československé republiky existovaly veřejné (komunální) požární jednotky z povolání jen v některých větších městech. V ostatních městech a obcích využívali starostové předpisy prakticky převzaté z Rakouska-Uherska. Ty umožňovaly přenášet zodpovědnost starostů za hašení požárů na dobrovolné hasičské sbory. Jejich materiální potřeby však kryly jen částečně. Někde byly dobrovolné hasičské sbory posíleny městským zaměstnancem zastávajícím funkci strojníka popřípadě velitele⁸.

Uvedený stav ale samozřejmě neodpovídal potřebám průmyslového státu v dobách míru, tím spíše za války. Rychlá změna nenastala ani v protektorátu, kde byl vydán překlad německého zákona jako vládní nařízení o hasičstvu - veřejné (městské) požární útvary se v Německu nazývaly požární policie a byly jednotně řízeny ministerstvem vnitra. Asi v roce 1942 byl i v protektorátu ustaven pluk (Regiment) požární policie Čechy - Morava. Mužstvo pluku tvořili čeští četníci a příslušníci finanční stráže, kteří byli k pluku přeloženi a důstojníci. To byli němečtí inženýři, kteří

Obr. č. 1: Znak HZS ČR platný od roku 2008.

5 Bezpečnostním sborem se rozumí Policie České republiky, Hasičský záchranný sbor České republiky, Celní správa České republiky, Vězeňská služba České republiky, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace. In zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů ve znění pozdějších předpisů

6 § 1 zákona č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění zákona pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 73. s. 3454-3460.*

7 HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. *Historie profesionální požární ochrany v českých zemích* [online]. Praha: Generální ředitelství HZS ČR. [cit. 2009-10-01]. Dostupné z <http://www.hzscr.cz/clanek/historie-historie-profesionalni-pozarni-ochrany-v-ceskych-zemich.aspx>

8 Tamtéž

po vystudování ještě absolvovali dvouleté učiliště požární policie v Berlíně Eberswalde. Pluk podléhal administrativně velitelství četnictva v protektorátu; jeho nasazování do akcí a výcvik řídila říšská místa. Po skončení války se mužstvo bývalého pluku požární policie většinou vrátilo zpět ke svým původním jednotkám⁹.

Po válce byla požární ochrana zařazena do oboru působnosti ministerstva vnitra (jemuž také příslušel nejvyšší dohled a řízení), plnění úkolů na úseku požární ochrany pak zajišťovaly národní výbory (místní, okresní a krajské), jejichž výkonným orgánem pro tuto oblast bylo hasičstvo, které bylo dobrovolné, z povolání nebo závodní. Hasičstvo z povolání musely ze zákona zřídit všechny obce s počtem obyvatel nad 50 000, nebo i obce menší, pokud tak rozhodl krajský národní výbor. Velitel hasičstva veřejného a závodního byl oprávněn při zásahu činit potřebná opatření jménem příslušného národního výboru. Příslušníci hasičstva ve službě pak požívali ochrany veřejného činitele¹⁰.

K zásadní reorganizaci požární ochrany dochází zejména v souvislosti s přijetím zákona o státním požárním dozoru a požární ochraně v roce 1953. Na jeho základě se výkonnými jednotkami požární ochrany staly veřejné a závodní jednotky a požární ochrana byla budována na principech vojensky organizované složky. Odpovědnost za požární bezpečnost měly podle své příslušnosti národní výbory, orgány státního požárního dozoru a ministr vnitra. Všeobecné řízení požární ochrany a dozor na ní příslušel ministru vnitra, který tuto pravomoc vykonával prostřednictvím ústřední správy státního požárního dozoru a jejich místních orgánů¹¹.

Přijetím nového zákona o požární ochraně v roce 1958 však došlo k postupné decentralizaci požární ochrany a následnému oslabení její úrovně. Organizace státního požárního dozoru byla tímto zákonem zcela rozbita. Státní orgány požární ochrany byly podřízeny orgánům národních výborů, které nebyly odborně na výši a celá řada státních funkcí byla předána dobrovolné organizaci. Šedesátá léta minulého století jsou proto charakterizována snahou o zavedení nové právní úpravy požární ochrany¹².

Významnými změnami prošla profesionální požární ochrana v posledních třiceti letech. Počátkem 70. let 20. století se začal měnit podíl zásahové činnosti jednotek požární ochrany ze zásahů u požárů ve prospěch technických zásahů. V současnosti tak většinu činnosti hasičů tvoří vedle samotných požárů také zásahy u dopravních nehod, při živelních pohromách, či zásahy pomocného

9 HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. *Historie profesionální požární ochrany v českých zemích* [online]. Praha: Generální ředitelství HZS ČR. [cit. 2009-10-01]. Dostupné z <http://www.hzscr.cz/clanek/historie-historie-profesionalni-pozarni-ochrany-v-ceskych-zemich.aspx>

10 Tamtéž

11 Tamtéž

12 Tamtéž

charakteru jako odstraňování nejrůznějších překážek, vyprošťování osob apod¹³.

Profesionální jednotky požární ochrany svou akceschopností postupně nahrazovaly některé druhy technických služeb a přebíraly stále větší kompetence v oblasti přípravy státu a jeho orgánů na mimořádné události a v provádění samotných záchranných a likvidačních prací během mimořádných událostí. Této skutečnosti bylo nutné přizpůsobit právní úpravu a organizaci. Již v roce 1985 došlo k vydání zákona o požární ochraně, který s mnohočetnými novelizacemi zůstává dosud v platnosti. Tento zákon mimo jiné stanovuje základní povinnosti fyzických a právnických osob v oblasti požární ochrany a vymezuje kompetence hasičů při dozoru nad dodržováním těchto povinností¹⁴.

Proces změn v úkolech a charakteru činnosti HZS ČR, který svůj současný název získal v roce 1995, vyvrcholil na přelomu tisíciletí, kdy byla rozšířena působnost Ministerstva vnitra o problematiku krizového řízení, civilního nouzového plánování, ochrany obyvatelstva a integrovaného záchranného systému¹⁵.

HZS ČR v současnosti hraje stěžejní roli i v přípravách státu na mimořádné události. Od roku 2001, kdy došlo ke sloučení HZS ČR s Hlavním úřadem civilní ochrany, má HZS ČR ve své působnosti i ochranu obyvatelstva podobně, jako tomu je i v některých dalších evropských státech¹⁶.

1.1.2 Poslání, působnost a právní rámec HZS ČR

Poslání HZS ČR

Základní poslání HZS ČR, který má od roku 2000 právní oporu v samostatném zákoně¹⁷, je chránit životy, zdraví obyvatel a majetek před požáry a poskytovat účinnou pomoc při mimořádných událostech, ať již se jedná o živelní pohromy, průmyslové havárie či teroristické útoky¹⁸.

Působnost HZS ČR

Od roku 2001 byla na základě projednání a schválení Parlamentem ČR působnost HZS ČR, včetně jeho úkolů a kompetencí v oblasti požární ochrany, krizového řízení, civilního nouzového plánování, ochrany obyvatelstva a integrovaného záchranného systému, upravena novými zákony¹⁹.

13 HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. *Historie profesionální požární ochrany v českých zemích* [online]. Praha: Generální ředitelství HZS ČR. [cit. 2009-10-01]. Dostupné z <http://www.hzscr.cz/clanek/historie-historie-profesionalni-pozarni-ochrany-v-ceskych-zemich.aspx>

14 Tamtéž

15 Tamtéž

16 Tamtéž

17 Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění zákona pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 73. s. 3454-3460.*

18 Tamtéž, § 1, odst. 1

19 Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů, Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů

Zákonem o HZS ČR došlo i ke změně jeho působnosti. Hasičské záchranné sbory okresů jsou nahrazeny hasičskými záchrannými sbory krajů a výkon státní správy je prováděn přímo hasičskými záchrannými sbory krajů.

Při rozsáhlejších mimořádných událostech, které vyžadují spolupráci více složek, upravuje jejich práva a povinnosti Zákon o integrovaném záchranném systému²⁰. Tento zákon vymezuje pojem integrovaný záchranný systém jako koordinovaný postup jeho složek při přípravě na mimořádné události a při provádění záchranných a likvidačních prací. Upravuje podrobně kompetence státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků na všech řídicích úrovních (celostátní, krajská, i obecní) k přípravě na mimořádné události, provádění záchranných a likvidačních prací a ochranu obyvatel. Za důležité lze považovat, že IZS představuje pouze koordinaci postupu jeho složek, takže nezasahuje do jejich postavení či působnosti. Jde pouze o vymezení pravidel pro společný zásah těchto složek, které po skončení záchranných a likvidačních prací nadále vykonávají svoji základní činnost²¹.

Zákon o krizovém řízení²² upravuje situace, kdy rozsah mimořádné události (živelní pohromy, ekologické nebo průmyslové havárie) je tak velký, že běžná činnost správních úřadů a složek IZS nepostačuje na jeho likvidaci (tzn. standardními prostředky a způsoby nelze účinně odvrátit ohrožení lidských životů, zdraví, majetku a životního prostředí). V tomto případě se hovoří o krizové situaci a jako opatření se vyhláší některý z krizových stavů. Tento zákon představuje zcela novou úpravu problematiky, která dosud nebyla právně podchycena a upravuje působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků při přípravě na krizové situace a při jejich řešení. Orgány krizového řízení podle zákona jsou vláda, ministerstva a jiné ústřední správní úřady, orgány kraje a orgány obce²³.

Zákon o požární ochraně²⁴ vytváří podmínky pro účinnou ochranu života a zdraví občanů a majetku před požáry a pro poskytování pomoci při živelních pohromách a jiných mimořádných událostech stanovením povinností ministerstev a jiných správních úřadů, právnických a fyzických osob, postavení a působnosti orgánů státní správy a samosprávy na úseku požární ochrany, jakož i postavení a povinností jednotek požární ochrany. Správními úřady na úseku požární ochrany jsou

20 Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění zákona pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 73. s. 3461-3474.*

21 HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. Úkoly, organizace, působnost [online]. Praha: Generální ředitelství HZS ČR. [cit. 2009-10-02]. Dostupné z <http://www.hzscr.cz/clanek/hasicky-zachranny-sbor-cr-775274.aspx>

22 Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění zákona pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 73. s. 3475-3487.*

23 HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. Úkoly, organizace, působnost [online]. Praha: Generální ředitelství HZS ČR. [cit. 2009-10-02]. Dostupné z <http://www.hzscr.cz/clanek/hasicky-zachranny-sbor-cr-775274.aspx>

24 Zákon č. 133/1985 Sb. o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 34. s. 674-691.*

Ministerstvo vnitra, Hasičský záchranný sbor kraje. Úkoly státní správy na úseku požární ochrany stanovené na základě tohoto zákona plní v přenesené působnosti také orgány krajů a orgány obcí²⁵.

1.1.3 Organizační struktura Hasičského záchranného sboru ČR

Hasičský záchranný sbor ČR je organizační složkou státu v jehož čele stojí generální ředitelství (dále jen GR), které je organizační součástí Ministerstva vnitra, dále 14 hasičských záchranných sborů krajů, Střední odborná škola požární ochrany a Vyšší odborná škola požární ochrany ve Frýdku-Místku a Záchranný útvar HZS ČR v Hlučíně. Součástí GR HZS sboru ČR jsou také vzdělávací, technická a účelová zařízení: Odborná učiliště požární ochrany (ve Frýdku-Místku, Brně, Chomutově a Borovanech, Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč, Technický ústav požární ochrany Praha, Opravárenský závod Olomouc a Základna logistiky Olomouc²⁶.

1.1.4 Profese hasiče-záchranáře

Téměř denně se objevují v různých médiích zprávy o závažných mimořádných událostech, kde při jejich řešení sehrávají svoji nezastupitelnou roli muži v modrých uniformách s nápisem na zádech

Obr. č. 2: Požár výrobního objektu ohrožující zasahující hasiče na životě.

HASIČI. Zdaleka ne všechny představy veřejnosti o tomto povolání jsou správné. Jistě jsou to skutečně ti stateční „hasiči- záchranáři, kteří spěchají do míst, odkud všichni ostatní utíkají“²⁷. Už dávno není pravda, že jejich jediný úkol je zdolávání požárů. V posledních dvaceti letech, než získal svoji současnou podobu, prošel HZS ČR řadou proměn - legislativní,

kompetenční,

organizační, personální,

operační, taktickou, technickou. Součástí byla i změna náplně a poměru činností hasiče, která se odvíjí od změny, respektive je v souvislosti s nárůstem druhů událostí, kde jednotky zasahují. Tento vývoj přináší sebou zvýšené nároky nejen na odbornou způsobilost, fyzickou zdatnost, ale podle Malíka i „přináší měnící se nároky na psychickou odolnost

Obr. č. 3: Srážka vlaků s velkým počtem mrtvých a raněných osob.

25 HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. Úkoly, organizace, působnost [online]. Praha: Generální ředitelství HZS ČR. [cit. 2009-10-02]. Dostupné z <http://www.hzscr.cz/clanek/hasiccky-zachranny-sbor-cr-775274.aspx>

26 Organizační schéma HZS ČR platné k 1. 1. 2009, viz příloha číslo 1.

27 NECHVÁTALOVÁ, Blanka. 2005. *Profesní zátěž a její vztah k životní spokojenosti u profesionálních hasičů*. 89 s. Brno: Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Vedoucí diplomové práce Martin Vaculík., s. 29

hasičů²⁸.

Statistická ročenka rozlišuje jednotlivé druhy událostí, ke kterým jsou hasiči-záchranáři povoláváni a u kterých také zasahují. Velké procento z nich je zdrojem stresu a následně samotné zasahující záchranáře traumatizuje²⁹.

Jedná se o:

- požáry,
- dopravní nehody,
- živelní pohromy,
- úniky nebezpečných chemických látek,
- radiační a technické havárie,
- radiační technické havárie,
- ostatní mimořádné události,
- plané poplachy.

Co si pod tím představit?

Dnes se hasiči-záchranáři podílejí na záchranných a likvidačních pracích, kde především zachraňují životy lidí, zvířat a majetek při požárech (v roce 2008 při požárech zachránili 520 osob a 6160 jich evakovali, zároveň však v témže roce bylo při požárech usmrceno 148 osob)³⁰, dopravních nehodách, haváriích spojených s únikem nebezpečných látek, technických zásazích, zasahují ve výškách a nad volnou hloubkou, či živelních pohromách, jako jsou například povodně, větrné kalamity či jiné kalamitní stavy, způsobené mimořádně nepříznivým počasím. Také se podílejí na zabezpečení úkolů souvisejících se zamezením šíření nebezpečných nákaz a nemocí zvířat a ochranou obyvatelstva před možnými následky teroristických útoků. Musí pracovat na vodě i pod vodou. Proto kromě odborných „hasičských znalostí“ musí umět poskytovat předlékařskou první pomoc včetně resuscitace, znát základy lezecké techniky. Se stoupajícím rozvojem automobilismu musí prokazovat neustále větší technické znalosti a dovednosti. Hasič-velitel je při většině společných zásahů složek IZS koordinátorem těchto složek. V praxi to znamená, že má rozsáhlé rozhodovací pravomoci, značnou odpovědnost.

Od roku 1993 se dramaticky zvýšil počet zásahů z necelých 50 000 v roce 1993 na více jak 102 000 v roce 2008. (v roce 2007 to bylo dokonce 115 850). Největší - pětinasobný nárůst zaznamenaly dopravní nehody a vyšší nároky si vyžádaly i přírodní katastrofy, jako povodně v letech 1997

28 MALÍK, Ladislav. 2007. *Názory příslušníků HZS ČR na posttraumatickou intervenční péči*. 112: odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva, roč. VI, číslo: 6/2007, s. 13

29 VONÁSEK, Vladimír-LUKEŠ, Pavel. et al. 2009. Statistická ročenka 2008 Česká republika: Požární ochrana: Integrovaný záchranný systém: Hasičský záchranný sbor ČR. 112: *odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*. Roč. 8, č. 3, příloha časopisu 112/2009. s. 6

30 Tamtéž, s. 3

a 2002, orkány Kyril a Ema, nebo likvidace ohnisek různých nákaz, jako např. slintavky a kulhavky, nemoci šílených krav, nebo likvidaci ohnisek ptačí chřipky.³¹

Stresory působící na hasiče záchranáře

Na hasiče po dobu výkonu služby, a nejen při ní, působí mnoho **vnějších faktorů**, podmínek a požadavků, tak zvaných stresorů, které ho mohou negativně ovlivňovat jak po stránce fyzické, tak i po fyziologické a psychické. Je to především **specifičnost služebního poměru** u HZS ČR, kde je hasič neustále pod tlakem **fyzických prověrek** za účelem ověření jeho **fyzické způsobilosti**. Jedenkrát ročně prochází **zdravotními prohlídkami** pro zjištění **zdravotní způsobilosti**. Musí neustále prokazovat svoji odbornou způsobilost ve formě měsíčních a ročních **přezkoušení**. Každých pět let pak musí obhajovat svoji **odbornou způsobilost** ve vzdělávacích republikových zařízeních³². V případě nezdaru je pak postaven nejprve na určitou dobu mimo službu a pokud ani napodruhé neuspěje, je s ním ukončen služební poměr - dojde ke **ztrátě zaměstnání**.

Mezi další stresory patří různá omezení vyplývající ze služebního poměru a neustálé dvacetičtyřhodinové **pohotovosti** po dobu výkonu služby, kdy bez ohledu na denní nebo noční službu je hasič vytržen z klidového stavu³³. Další psychickou zátěž prožívá hasič při řešení mimořádné události. Již samotný **výjezd** ze stanice a **jízda k zásahu** je především pro hasiče strojníka, který má na starosti dopravit techniku a hasiče-záchranáře na místo události, stresující. Jde o čas a přitom jízda musí být bezpečná. Strojník je zatížen odpovědností nejen za ohrožené lidi **mimořádnou událostí**, ale i za kolegy, které veze a za které během jízdy odpovídá. **Čas** je jedním z největších stresorů pro hasiče záchranáře i na místě mimořádné události. Do **časové tísně** se dostává hasič velitel, který musí správně a rychle rozhodnout, tak aby zásah byl co nejrychlejší a nejúčinnější. Do rozhodovacího procesu mu však vstupuje kromě zmíněného nedostatku času i **hluk** v podobě **křiku** zachraňovaných či hluk, který vydává nasazená hasičská technika či hluk, který doprovází mimořádnou událost, **neznámé prostředí, povětrnostní a klimatické podmínky**.

Mezi významné stresory patří i **nedostatek informací**. Samotné hasiče záchranáře ohrožuje **horko, dlouhodobá koncentrace a odpovědnost** za zachraňované. Mezi stresory, které působí na hasiče je i **obava, nejistota a strach z ohrožení života** nejen zachraňovaných, ale i vlastního, či života kolegů. Stresorem je i **smrt**, se kterou se hasič-záchranář při své práci setkává, či **bezmocnost**, která se dostavuje, když i přes veškerou snahu se nepodařilo dovést zásah k úspěšnému konci.

31 VONÁSEK, Vladimír-LUKEŠ, Pavel. et al. 2009. Statistická ročenka 2008 Česká republika: Požární ochrana: Integrovaný záchranný systém: Hasičský záchranný sbor ČR. 112: *odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*. Roč. 8, č. 3, příloha časopisu 112/2009, s. 3 - 7

32 Viz kapitola 1.1.3, Organizační struktura HZS ČR

33 ŠVÁB. Svatoslav. 2006. *Psychologie práce pro nováčky, hasiče záchranáře a nejen pro ně*. Vyd.1. Ostrava: SPBI Ostrava, s. 27 - 28

U rozsáhlých mimořádných událostí ovlivňuje záchranáře **velký počet zraněných a mrtvých**. Mezi nejzávažnější stresory lze zahrnout vyprošťování zraněného či **mrtvého dítěte**³⁴.

To vše přímo souvisí s osobností hasiče-záchranáře.

Osobnost hasiče

Realitou současné doby je různorodost rizik, která pak mohou vyvolat selhání člověka. Ještě nikdy neovládali lidé tolik velké energie, síly a hmoty. Co dříve znamenalo jen lokální poruchu, tak dnes nabírá rozměru mimořádné události značného rozsahu až katastrofy, s mnohdy neodhadnutelnými následky a důsledky. To se samozřejmě odráží i v práci samotného hasiče-záchranáře a přináší to také s sebou soubor předpokladů, které musí splňovat tak, aby při své záchranářské činnosti neseselhal³⁵.

Při zvážení všech zvláštností práce Šváb uvádí tři soubory předpokladů, které musí hasič-záchranář naplňovat³⁶.

Jsou to předpoklady:

1. fyzické a fyziologické tj. zdravotní stav,
2. psychické,
3. odborné.

Obecně jsou známy, především záchranářské veřejnosti, požadavky na fyzickou, zdravotní a odbornou způsobilost. Každý si umí představit, že hasič-záchranář musí být, pro vysoký stupeň fyzické aktivity při pracovním nasazení na místě mimořádné události, dostatečně fyzicky zdatný. Zároveň si dokáže představit a pochopit, že zdravotní kriteria, která příslušník HZS ČR musí splňovat nejen při přijetí do služebního poměru, ale i po jeho celou dobu, přesahují rámec požadavků na zdravotní stav běžně pracujícího člověka.

Méně lidí si však už umí představit způsobilost psychickou, která se dá zjistit pouze odborným psychologickým vyšetřením³⁷.

Hasič-záchranář by měl vyjadřovat dostatečnou míru **sebevědomí**, schopnost **sebehodnocení**, názorovou **pevnost**, **stálost**, **vyrovnanost** a dokázat vědomě usměrňovat své chování podle navyklých zásad tak, aby bylo **předvídatelné** jeho chování v náročných situacích a nedocházelo tak k ovlivňování jeho činností nežádoucími motivy. Předpokladem úspěšného hasiče záchranáře je dobrá **paměť** a schopnost následně si vybavovat potřebné informace i pod tíhou stresové situace, správná a pohotová **reakce** na podnět a schopnost kvalitně ji zpracovat, posoudit a přijmout správné **rozhodnutí**.

34 ŠVÁB. Svatoslav. 2006. *Psychologie práce pro nováčky, hasiče záchranáře a nejen pro ně*. Vyd.1. Ostrava: SPBI Ostrava, s. 27 - 28

35 Tamtéž, s. 3

36 Tamtéž, s. 3

37 Viz kapitola 1.2.3 Úkoly psychologické služby HZS ČR

Rovněž by měl umět zvládat, či přesněji řečeno regulovat, svůj temperament a přizpůsobit ho situačním požadavkům a tím tlumit případné nevhodné projevy způsobené jeho temperamentním založením. Neopomenutelný je i jeho dostatečný intelektový potenciál, tedy schopnost vidět souvislosti, rozlišovat podstatné od nepodstatného, nalézat správnou vlastní cestu a řešení problému, přizpůsobovat se novým podmínkám a umět změnit svůj názor. Každý hasič záchranář by měl být schopen odhadnout míru a složení svých schopností. Jeho volní vlastnosti by měli být takové, aby jeho pracovní činnost vedla k úspěchu. Šváb uvádí že: „i výborně disponovaný záchranář nebude úspěšný, když nebude chtít“³⁸.

Schopnost sociální inteligence a přizpůsobení je u hasiče záchranáře rovněž velmi důležitá, neboť jeho působení se děje převážně v kolektivu, ve skupině, kde musí přejímat skupinové normy a cíle za své a tyto cíle musí uspokojovat jeho potřeby.

To vše je v přímém vztahu ke stresu a potřebě profesní podpory.

1.1.5 Hasičský záchranný sbor Libereckého kraje

Hasičský záchranný sbor Libereckého kraje, se sídlem v krajském městě³⁹ Liberci⁴⁰, v jehož čele stojí krajský ředitel, je, jako jediná organizace, pokračovatelem čtyř hasičských záchranných sborů okresů - HZS okresu Česká Lípa, HZS okresu Jablonec nad Nisou, HZS okresu Liberec, HZS okresu Semily. Byl zřízen zákonem⁴¹ jako organizační složka státu k 01.01.2001 a je součástí HZS ČR⁴². Přímým nadřízeným orgánem je Ministerstvo vnitra ČR - GR HZS ČR⁴³.

Územní působnost HZS LK je při výkonu státní správy dána územím kraje vymezeného ústavním zákonem⁴⁴. Konkretní působnost HZS LK je upravena již výše uvedenými zvláštními zákony⁴⁵.

Jeho základní poslání je ochrana životů a zdraví obyvatel a majetku před požáry a poskytování účinné pomoci při mimořádných událostech⁴⁶.

HZS LK zpracovává koncepci požární ochrany kraje, jejíž cílem je, na základě analýzy rizik, sil a prostředků nezbytných k řešení mimořádných událostí a vyhodnocení stávajících preventivních

38 ŠVÁB, Svatoslav. 2006. *Psychologie práce pro nováčky, hasiče záchranáře a nejen pro ně*. Vyd.1. Ostrava: SPBI Ostrava, s. 11

39 Sídlo kraje je sídlem hasičského záchranného sboru kraje. § 2 odst. 2 zákona č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění zákona pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 73. s. 3454-3460*

40 Barviřská 29/10, 460 01 Liberec III

41 § 2 odst. 1 zákona č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění zákona pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 73. s. 3454-3460*.

42 Tamtéž, § 2 odst. 1

43 Tamtéž, § 2 odst. 7

44 Zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších správních celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

45 Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému ve znění pozdějších předpisů

46 Viz kapitola 1.1.2 Poslání, působnost a právní rámec HZS ČR

opatření, stanovit úroveň zabezpečení požární ochrany v kraji a následně tak ovlivňovat, mimo jiné, i vybavení hasičů záchranářů věcnými a technickými prostředky a zaměřit jejich odbornou přípravu a další přípravu tak, aby jejich připravenost, jak technická, fyzická, ale i psychická byla na takové úrovni, aby byli tito záchranáři denně a opakovaně schopni čelit neštěstí, s nímž se každodenně v rámci své profese setkávají.

Za účelem minimalizace rizik vzniku mimořádných událostí vykonává HZS LK státní požární dozor, je dotčeným orgánem státní správy na úseku požární ochrany a kontroluje plnění nařízení orgánů kraje vydaných na úseku požární ochrany. To v konečném důsledku přináší snížení počtu mimořádných událostí ovlivnitelných společnostmi a tím, v této spojitosti, i menší počet stresových a traumatizujících událostí pro hasiče-záchranáře.

HZS LK odpovídá za připravenost a akceschopnost všech jednotek hasičského záchranného sboru kraje. To přináší nejen včasnost, správnost, rychlost a efektivitu řešení mimořádných událostí, ale i udržení si jak fyzického, tak duševního zdraví samotných hasičů-záchranářů. Má-li záchranář dostatek vědomostí, je - li dostatečně vycvičen, vhodně vybaven a vstrojen je tím odstraněna část stresogenních faktorů působících na hasiče-záchranáře při řešení mimořádných událostí.

Z dalších povinností HZS LK je zabezpečování výstavby a údržba objektů pro potřeby hasičského záchranného sboru a řízení výkonu služby v jednotkách požární ochrany po odborné stránce. Součástí výkonu služby je i každodenní odborná a fyzická příprava příslušníků, kteří se tak trvale připravují na mimořádné události. Organizace pro účely ověření znalostí hasičů záchranářů organizuje 1 x týdně ověření jejich znalostí a 1 x za rok přezkoušení příslušníků, jak z praktických dovedností, tak z teorie. Vždy 1 x za 5 let pak vysílá hasiče záchranáře do příslušného školicího zařízení GŘ HZS ČR⁴⁷ za účelem prodloužení jeho odborné způsobilosti. Za účelem ověření fyzické zdatnosti pak 1 x ročně provádí ověření fyzické způsobilosti všech příslušníků⁴⁸.

Pro účely regenerace fyzických a duševních sil vysílá také hasiče záchranáře kraje na léčebně ozdravné pobyty⁴⁹ do vybraných zařízení⁵⁰.

Organizační struktura HZS LK

HZS LK se člení na:

- a) krajské ředitelství HZS LK,
- b) územní odbory HZS LK,
- c) stanice HZS LK.

47 Viz kapitola 1.1.3, Organizační struktura HZS ČR

48 § 15, zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů ve znění pozdějších předpisů.
In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 121. s. 5850-591*

49 Tamtéž

50 Sbírka interních aktů ředitele Hasičského záchranného sboru Libereckého kraje. Ročník: 2008. Částka 9 - Část I.
Pokyn 9, kterým se vydává Organizační řád HZS Libereckého kraje, příloha č. 1

Jménem HZS LK jedná krajský ředitel⁵¹.

Z dosud uvedeného vyplývá, že hasiče-záchranáře se významně dotýká jeho náročné pracovní zařazení, které se sebou přináší nejen fyzickou ale i značnou psychickou zátěž. Podle Švába⁵² mají hasiči proti jiným pracovním zařazením významně vyšší počet stresogenních faktorů (je jich více než sto). Při náročných zásazích může být zasaženo akutním stresem až 85 % nasazených hasičů-záchranářů⁵³. Proto se dále budeme věnovat psychologické péči o hasiče-záchranáře v podmínkách HZS ČR.

1.2 Psychologická služba HZS ČR

Psychologická služba HZS ČR, schválená generálním ředitelem HZS ČR a náměstkem ministra vnitra dne 12. 4. 2002, vznikla v roce 2003 na základě Koncepce psychologické služby HZS ČR. Je jedna z nejmladších, ale již nedílná součást struktury HZS ČR. Podílí se na zajištění chodu organizace, personalistice i péči o příslušníky. V neposlední řadě se s činností Psychologické služby HZS ČR můžeme setkat přímo při likvidaci následků mimořádných událostí.

Mezi úkoly a cíle psychologické služby HZS ČR, kromě zabezpečování podkladů pro personální práci a výkon služby, jako je například provádění ověřování duševní způsobilosti nových uchazečů o službu u HZS ČR, patří i pomáhání obětem mimořádných událostí, nebo poskytování psychologické pomoci obětem nehod a katastrof. To znamená i zajišťování posttraumatické péče o příslušníky⁵⁴. Zejména se jedná o poskytování psychologické pomoci k odstraňování pozásahového stresu příslušníků a poskytování psychologické služby rodinám příslušníků⁵⁵.

1.2.1 Definice pojmů Psychologické služby HZS ČR

V této bakalářské práci je používáno mnoho odborných výrazů. Pro některé neexistuje ani jednoznačný český ekvivalent. Pro lepší pochopení a vhled do složité problematiky krizové intervence, především pro laické čtenáře, je v této kapitole vysvětleno několik nejvíce frekventovaných výrazů a postupů z oblasti krizové intervence či psychosociální pomoci zejména v kontextu s profesí hasiče záchranáře.

Traumatizující událost

Existuje celá řada vysvětlení co je považováno za traumatizující událost. Obecně, podle Baštecké, se jedná o událost, kdy jde o něco nenadálého, hrozivého, co ohrožuje jedince nebo jeho blízké

51 Viz příloha č. 2, Sbírka interních aktů ředitele HZS LK, ročník 2008, částka: 9, část I, pokyn č. 9: Organizační řád HZS Libereckého kraje

52 ŠVÁB. Svatoslav. 2006. *Psychologie práce pro nováčky, hasiče záchranáře a nejen pro ně*. Vyd.1. Ostrava: SPBI Ostrava, s. 27

53 Tamtéž, s. 27

54 Viz. Kapitola 1.2.1 Definice pojmů, Posttraumatická intervenční péče.

55 Koncepce psychologické služby HZS ČR schválená generálním ředitelem HZS ČR a náměstkem ministra vnitra dne 12. 4. 2002

a zároveň reakce jedince na tuto událost⁵⁶.

MKN 10 uvádí, že traumatizující událost má výjimečně nebezpečný, nebo katastrofický charakter⁵⁷.

Podle DSM-IV jde o takovou událost, při níž právě došlo k usmrcení někoho jiného, kdy hrozila smrt, nebo kdy došlo k těžkému úrazu nebo ohrožení fyzické integrity vlastní, nebo jiných⁵⁸. Pro hasiče záchranáře je traumatizující událostí především⁵⁹:

- zážitek ohrožení vlastního života nebo zdraví,
- zážitek obzvlášť tragické události nebo katastrofy,
- pohled na extrémně vypadající oběti, mnohočetná zranění, případy kruté smrti,
- smrt kolegy a smrt nebo vážné zranění dítěte,
- smrt oběti neštěstí v průběhu záchranné práce,
- nezdařený záchranný pokus, selhání,
- náhlé zničení vlastního obydlí,
- intenzivní strach, bezmocnost či pocit extrémního odporu.

Obr. č. 4: Hasiči v ohrožení vlastního života zasahují v sutinách domu, kde se zřítla tři patra a zavalila několik osob.

Stres

Stres je hovorově nazýván chorobou století. Hartl uvádí, že se jedná o nadměrnou zátěž neúnikového druhu vedoucí k trvalé stresové reakci, ústící ve tkáňové poškození, k poruše adrenokortikálních funkcí a psychosomatickým poruchám⁶⁰. Matoušek stresem označuje „nespecifickou odpověď organismu na jakoukoliv zátěž, která je na něj kladena“⁶¹. Stresory týkající se hasičů záchranářů jsou uvedeny v kapitole 1.1.4.

Coping

Svépomocná vyrovnávací strategie, jak zvládnout náročnou životní situaci. Jedná se o mechanismy (útok, útek a ochromení), neboli způsob a formu chování, kterou se jedinec přizpůsobuje nárokům života⁶².

56 BAŠTECKÁ, Bohumila, et al. 2005. *Terénní krizová práce: Psychosociální intervenční týmy*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, s. 13

57 Tamtéž, s. 13

58 Tamtéž, s. 13

59 Sběrka interních aktů řízení generálního ředitele HZS ČR. Ročník: 2008. Částka: 44. Část I. Pokyn č. 31, kterým se zřizuje tým Anonymní telefonní linky pomoci v krizi Policie České republiky a Hasičského záchranného sboru České republiky., s. 6

60 HARTL, Pavel. 1993. *Psychologický slovník*. Vyd 1. Praha: Budka, s. 200

61 MATOUŠEK, Oldřich, et. al. 2007. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, s. 274

62 VODÁČKOVÁ, Daniela, et al. 2002. *Krizová intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, s. 46 a s. 57

Akutní reakce na stres

Patří mezi posttraumatické stresové poruchy (dále jen PTSP). Akutní reakce na stres (dále jen ARS) jsou obranné a ochranné reakce v podobě fyziologických změn a změn v chování a v prožívání jedince, které se dostavují buď do několika minut, nebo do následujících dvou až osmi dnů od stresující události. Podle charakteristiky projevu se dělí na⁶³:

- obrannou reakci typu A, neboli útok,
- obrannou reakci typu B, neboli útěk.

ARS je porucha přechodná a její příznaky odeznívají samy. Podle MKN – 10 v průběhu hodin nebo dnů, podle DSM - IV případně několika týdnů. ARS může předpovídat pozdější rozvoj PTSP⁶⁴.

Posttraumatická stresová porucha

Někdy též nazývaná posttraumatický stresový syndrom, je opožděná a prodloužená odpověď na traumatizující podnět⁶⁵.

Může se, jak uvádí Vodáčková, „objevovat měsíce i roky po události, která ji vyvolala a projevuje se četnými změnami na fyzické, emoční, i sociální rovině“⁶⁶. Její nebezpečnost spočívá mimo jiné i v tom, že vzhledem k odstupu projevu od stresové události nebývá dávána s ní do souvislosti, což komplikuje nápravu.

Obr. č. 5: Označení členů týmu PIP HZS ČR.

• Posttraumatická intervenční péče

Posttraumatická intervenční péče je preventivní psychologická služba určená příslušníkovi HZS ČR, který se v souvislosti s plněním služebních úkolů zúčastnil takového zásahu - traumatizující události, které může negativně ovlivnit jeho další výkon služby, utrpěl zranění, či způsobil závažnou dopravní nehodu. Cílem je redukovat tzv. náraz kritické události a poskytovat péči k omezení negativních dopadů na psychiku zasaženého i možnosti vzniku PTSP⁶⁷.

• Oběť mimořádné události

Oběť je osoba, která prožila traumatizující událost v souvislosti s mimořádnou událostí, která může mít negativní dopad na její psychický stav⁶⁸.

63 VODÁČKOVÁ, Daniela, et al. 2002. *Krizová intervence*. Vyd 1. Praha: Portál, s. 361

64 BAŠTECKÁ, Bohumila, et al. 2005. *Terénní krizová práce: Psychosociální intervenční týmy*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, s. 48

65 Tamtéž, s. 48

66 VODÁČKOVÁ, Daniela, et al. 2002. *Krizová intervence*. Vyd 1. Praha: Portál, s. 363

67 Více o PIP viz kapitola 1.2.2

68 Sbírnka interních aktů generálního ředitele HZS ČR, ročník 2008, částka: 40, část I., pokyn číslo 30, kterým se zřizuje systém poskytování posttraumatické péče příslušníkům a občanským zaměstnancům HZS ČR kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním služebních nebo pracovních úkolů a stanoví se postup při posttraumatické péči oběti mimořádné události, s. 2

Baštecká rozeznává pět skupin obětí⁶⁹:

- oběti přímé (primární),
- příbuzní a přátelé,
- záchranáři a pomáhající pracovníci,
- lidé, kteří jsou v těsném vztahu k události,
- obyvatelé místa, kde se neštěstí odehrálo.

První psychická pomoc

Je bezprostřední užití prostředků, zaměřené na zmírnění následků traumatizující události. Také je někdy nazývána bezodkladná primární pomoc, či časná intervence. Jedná se o krátkodobou psychosociální pomoc, okamžitou a bezprostřední reakci na základní psychosociální potřeby s cílem psychické stabilizace oběti mimořádné události⁷⁰. Většinou probíhá v týmu a spontánně, bez zásahu profesionálních pracovníků.

Následná péče

Jsou další nutná opatření poskytnutá po bezodkladné primární pomoci, nebo dle potřeby a zhodnocení situace⁷¹.

Psychosociální pomoc

Vychází ze základního faktu, že reakce lidí v průběhu a po skončení mimořádné události jsou normálními reakcemi člověka v nenormální situaci. Jedná se o pomoc, která v sobě obsahuje materiální a duševní potřeby obětí mimořádných událostí⁷².

Tým posttraumatické intervenční péče

Tým složený ze speciálně vyškolených příslušníků a občanských zaměstnanců HZS ČR a vyškolených externích poradců zajišťující poskytování PIP.

Demobilizace, Defusing, Debriefing

Demobilizace, Defusing a Debriefing jsou názvy pro krizové intervenční techniky, metody, které jsou používány v rámci časné intervence při zvládání zátěže z traumatizující události⁷³.

69 BAŠTECKÁ, Bohumila, et al. 2005. *Terénní krizová práce: Psychosociální intervenční týmy*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, s. 28

70 Tamtéž, s. 158

71 Sbírká interních aktů generálního ředitele HZS ČR, ročník 2008, částka: 40, část I., pokyn číslo 30, kterým se zřizuje systém poskytování posttraumatické péče příslušníkům a občanským zaměstnancům HZS ČR, kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním služebních nebo pracovních úkolů a stanoví se postup při posttraumatické péči oběti mimořádné události, s. 1

72 VYMĚTAL, Štěpán. 2007. Poskytování psychosociální pomoci v mimořádných situacích. 112: *odborný časopis požární ochrany integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*. Roč. 6, č. 2, s. 4

73 BAŠTECKÁ, Bohumila, et al. 2005. *Terénní krizová práce: Psychosociální intervenční týmy*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, s. 178

Demobilizace⁷⁴ se využívá v případě katastrof velkého rozsahu pro profesní skupiny, krizové štáby. Cílem je dodat jasné a strukturované informace o možných symptomech, zvládání stresu, doporučení ohledně dodržování životosprávy atd. Je třeba účastníky akce maximálně udržet na úrovni tzv. automatického pilota, aby mohli efektivně plnit likvidační práce. Demobilizace trvá přibližně 10 minut, přičemž následuje 20 minut relaxace spojené s občerstvením⁷⁵.

Defusing⁷⁶ se využívá pro malé události nebo tam, kde se debriefing bude dělat později (např. u velkých událostí, kde nelze debriefing z provozních důvodů udělat ihned). Defusing je vlastně zkrácenou formou níže popisovaného debriefingu⁷⁷.

Debriefing⁷⁸ je strukturovaný rozhovor, využívající potenciálu skupiny. Obecnou podstatou debriefingu je dát dohromady skupinu lidí, kteří prošli identickou traumatickou událostí, a přimět je, aby tuto zkušenost sdíleli, mluvili o svých reakcích a aby přijali, že jsou to jejich přirozené reakce na nenormální situaci⁷⁹.

1.2.2 Historie psychologické služby HZS ČR

K vybudování psychologické služby HZS ČR vedlo mnoho důvodů. Mezi hlavní patří neustále se zvyšující náročnost práce záchranáře. Povolání profesionálního hasiče patří mezi psychicky nejnáročnější povolání. V současné době je tento fakt již oficiálně uznávaný, ale stačí se podívat jen několik let zpět a zjistíme, že pojmy typu stres⁸⁰, posttraumatická reakce na stres⁸¹, syndrom vyhoření⁸² či krizová intervence⁸³ byly řazeny, z pohledu HZS ČR, spíše do šarlatánství než k lékařským pojmům. Náročnost tohoto povolání potvrzují výsledky výzkumu katedry vojenské hygieny Vojenské lékařské akademie Jana Evangelisty Purkyně v Hradci Králové. Závěry výzkumu

74 demobilizace = z lat. *de-* a *mobilis* pohyblivý - snížení vojenské pohotovosti. In BAŠTECKÁ, Bohumila, et al. 2005. *Terénní krizová práce: Psychosociální intervenční týmy*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, s. 178

75 VYMĚTAL, Štěpán. 2003 Posttraumatická intervenční péče jako prevence rozvoje posttraumatické stresové poruchy u policistů.[online]. Praha: Ministerstvo vnitra-časopis policista [cit.5.10.2009]dostupné z <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2003/12/vymetal.ht>

76 defusing = z angl. *Defuse* - zbavit situaci výbušnosti. BAŠTECKÁ, Bohumila, et al. 2005. *Terénní krizová práce: Psychosociální intervenční týmy*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, s.178

77 VYMĚTAL, Štěpán. 2003 Posttraumatická intervenční péče jako prevence rozvoje posttraumatické stresové poruchy u policistů.[online]. Praha: Ministerstvo vnitra-časopis policista [cit.5.10.2009]dostupné z <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2003/12/vymetal.ht>

78 debriefing = z angl. *Debrief* - podat hlášení. BAŠTECKÁ, Bohumila, et al. 2005. *Terénní krizová práce: Psychosociální intervenční týmy*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, s. 178

79 Tamtéž, s. 178

80 Viz kapitola 1.2.1 Definice pojmů

81 Posttraumatická reakce na stres je „duševní ořes“ po traumatizující události. In HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. *Co jsou akutní a posttraumatické stresové reakce?* [online]. Praha: Generální ředitelství HZS ČR [cit. 2009-1-11] Dostupné z <http://www.hzscr.cz/clanek/co-jsou-akutni-a-posttraumaticke-stresove-reakce.aspx>

82 Syndrom vyhoření je podle Matouška „soubor typických příznaků vznikajících u pracovníků v pomáhajících profesích v důsledku nezvládnutého pracovního stresu“. Projevuje se změnou chování pracovníka. MATOUŠEK, Oldřich, et.al. 2007. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, s. 55 - 56

83 Krizová intervence je specializovaná, převážně krátkodobá pomoc s využitím specifických postupů osobám, které se ocitly v krizi. MATOUŠEK, Oldřich, et.al. 2007. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd.2. Praha: Portál, s. 129

prokázaly existenci značného procenta rizikových faktorů, tak zvaných civilizačních onemocnění, u sledovaných skupin záchranářů. Pro tyto důvody autoři výzkumu doporučují věnovat pozornost rizikovým faktorům tohoto povolání⁸⁴.

Tyto závěry, zvyšující se náročnost zásahů a návrh zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, který nařizuje zjišťování osobnostní způsobilosti u uchazeče i příslušníka psychologem daného bezpečnostního sboru, vedly ke vzniku akutní potřeby budovat psychologickou službu HZS ČR, která bude garantem kvality péče o hasiče-záchranáře. A tak v roce 2002 byla po připomínkovém řízení schválena Koncepce psychologické služby HZS ČR⁸⁵. Cílem této koncepce

Obr. č. 6: Pracoviště v psychologické laboratoři HZS Královéhradeckého kraje.

je zabezpečit úkoly psychologické služby u HZS ČR odborným personálem. Byly stanoveny tři hlavní pilíře činnosti. Zabezpečovat podklady pro personální práci a výkon služby, zajišťovat posttraumatickou péči o příslušníky a pomáhat obětem mimořádných událostí. Podstatou koncepce je vytvoření dvou systemizovaných míst psychologů na generálním ředitelství (dále jen GŘ) HZS ČR a po jednom na každém ředitelství HZS kraje, dále čtyř psychologických laboratoří a osmi systemizovaných míst laborantů. Na tuto strukturu by navazovali psychologem vyškolení hasiči, jejichž úkolem by bylo včas rozeznat projevy negativních psychických změn u zasahujících příslušníků a poskytnout primární pomoc nebo neprodleně vyžádat pomoc psychologa HZS kraje. Zabezpečení realizace této koncepce bylo nařízeno ředitelům HZS jednotlivých krajů.

1.2.3 Úkoly Psychologické služby HZS ČR

Psychologická služba HZS České republiky si stanovila tři hlavní pilíře své činnosti.

I. pilíř - zabezpečování podkladů pro personální práci a výkon služby

Provádění ověřování duševní způsobilosti nových uchazečů o službu u HZS ČR v souladu s požadavky zákona o služebním poměru⁸⁶, kde bližší specifikace vychází z vyhlášky o osobnostní způsobilosti příslušníka⁸⁷, která je předpokladem pro jeho výkon služby v bezpečnostním sboru. Provádění psychodiagnostických vyšetření hasičů z povolání, stanovených vyhláškou o organizaci

84 BAŠTECKÁ, Bohumila, et al. 2005. *Terénní krizová práce: Psychosociální intervenční týmy*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, s. 247

85 Koncepce psychologické služby HZS ČR schválená generálním ředitelem HZS ČR a náměstkem ministra vnitra dne 12. 4. 2002

86 Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 121. s. 5850-5891*.

87 Vyhláška č. 487/2004 Sb., o osobnostní způsobilosti, která je předpokladem pro výkon služby v bezpečnostním sboru ve znění pozdějších předpisů (dnes již zrušena výše uvedeným zákonem 361/2003 Sb. - pozn. autora)

a činnosti jednotek požární ochrany⁸⁸.

Tato vyšetření by měla vyřadit před nástupem ke sboru ty uchazeče, kteří se ke službě u HZS ČR z hlediska osobnostních předpokladů nehodí a zajistit, aby do funkcí byli zařazováni příslušníci, kteří k tomu mají potřebné předpoklady - psychologické vyšetření je součástí výběrových řízení.

II. pilíř - zajišťování posttraumatické péče o příslušníky HZS ČR

Poskytování psychologické pomoci při odstraňování pozásahového stresu příslušníků HZS ČR a jejich rodinným příslušníkům.

Jedná se o preventivní psychologickou službu příslušníkům HZS ČR, která je nabízena hasičům, kteří se zúčastnili zvláště náročného zásahu, utrpěli zranění při zásahu, případně způsobili dopravní nehodu a cílem je redukovat duševní napětí z kritické události a poskytnout péči hasičům tak, aby se z normální stresové reakce nevyvinula posttraumatická stresová porucha. Jeho součástí je systém poskytování posttraumatické péče a služba anonymní telefonní linky pomoci v krizi. Velký důraz je kladen na rozšíření znalostí vedení sboru i řadových příslušníků tak, aby dokázali poskytnout neodkladnou péči nejen sobě, ale i obětem, a v případě potřeby o ni uměli požádat. Psychologická služba HZS ČR poskytuje tyto své služby i rodinným příslušníkům hasičů, zejména pokud půjde o problémy v souvislosti s výkonem služby⁸⁹.

III. pilíř - pomoc obětem mimořádných událostí

Poskytování psychologické pomoci jak přímým obětem mimořádných událostí, tak obětem nepřímým (příbuzným přímých obětí, osobám postižených materiální ztrátou, svědkům vážné dopravní nehody a pod.). Do této části spadá i spoluúčast na přípravě zdrojů psychologické pomoci v regionu a koordinování jejího využití při mimořádných událostech většího rozsahu.

Jedná se psychologickou službu zaměřenou na přímou psychologickou první pomoc proškolenými a profesionálními pracovníky HZS, nejen přímým obětem mimořádných událostí, ale i zasahujícím hasičům-záchranářům a rodinám s cílem dosáhnout u postiženého jedince či skupiny uvolnění emočního napětí a tím nastolit vnitřní psychickou stabilizaci a zklidnění. Současně jsou u jednotlivých ÚO vytvářeny týmy PIP z řad samotných příslušníků, hasičů-záchranářů.

1.2.4 Anonymní telefonní linka pomoci v krizi

Anonymní telefonní linka pomoci v krizi, na kterou je možné volat nepřetržitě 24 hodin denně, 365 dní v roce, byla zřízena v roce 2003, dnes již zrušeným pokynem generálního ředitele HZS ČR. V současné době má právní oporu v nově vydaném interním aktu řízení generálního ředitele

88 MV ČR. 2001. Vyhláška Ministerstva vnitra č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany ve znění pozdějších předpisů In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 95. s. 5490-5531.*

89 SOTOLÁŘOVÁ, Marie. 2003. Psychologická služba HZS ČR. 150 *HORÍ: odborný časopis požární ochrany.* Roč. 8, č. 7, s. 12 - 14

HZS ČR z roku 2008⁹⁰.

Linka je určena jako služba pro hasiče - profesionály a policisty, zaměstnance HZS ČR a PČR, MV ČR a jejich rodinné příslušníky, případně pro osoby blízké, členy dobrovolných jednotek obcí a podniků a zaměstnance HZS podniků, kteří jsou ve stavu psychické nouze a potřebují pomoc. Službu na lince zajišťují kvalifikovaní psychologové a speciálně vyškolení pracovníci HZS ČR, PČR a Ministerstva vnitra. Linka je anonymní. V telefonickém rozhovoru člen týmu linky pomáhá rozplést klubko okolností problému a je účinným pomocníkem a zdrojem opory⁹¹.

Obr. č. 7: Lícová strana směnového kalendáře, který vlastní každý příslušník i zaměstnanec a propagující anonymní linku v krizi.

1.2.5 Psychologická služba v podmínkách HZS LK

Psychologická služba a její potřebnost u HZS LK se odvíjí nejen od profesionality psychologa HZS Libereckého kraje, ale i od odvahy a ochoty všech příslušníků a zaměstnanců HZS LK⁹² tuto službu využít pro potřeby účastníků mimořádných událostí, či svou vlastní⁹³.

Psychologická služba HZS LK⁹⁴:

- zajišťuje podklady pro personální práci,
- poskytuje posttraumatickou péči hasičům, kteří se zúčastnili zvláště náročného zásahu, utrpěli zranění, způsobili dopravní nehodu, apod. Poskytuje tuto péči i jejich rodinám,
- poskytuje krizovou intervenci a psychologickou pomoc účastníkům a obětem mimořádných událostí,
- poskytuje psychologické poradenské služby v oblasti vztahů k sobě i druhým, připravuje a vede odborná školení a kurzy,
- nabízí pomoc v těžkých situacích a krizích v profesním i soukromém životě,
- koordinuje činnost intervenčního týmu (viz PIP) a zajišťuje jeho další vzdělávání,
- na vyžádání provádí analýzy a výzkumy,
- účastní se výcvikových a vzdělávacích aktivit v zájmu zvyšování odbornosti,

90 Sbírnka interních aktů řízení generálního ředitele HZS ČR. Ročník: 2008. Částka: 44. Část I. Pokyn č. 30, kterým se zřizuje systém poskytování posttraumatické péče příslušníkům a občanským zaměstnancům HZS ČR kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním služebních nebo pracovních úkolů a stanoví se postup při posttraumatické péči oběti mimořádné události.

91 Tamtéž

92 Psychologem - koordinátorem HZS Libereckého kraje je Mgr. Marcela Valachová, tel: 950 470 115, mobil: 724 184 783, e-mail: marcela.valachova@hzslk.cz. Tým PIP HZS LK: Ing. Tomáš Janoušek a Daniel Karban - ÚO Jablonec n.N. David Kořínek - KŘ Liberec. Roman Kouba a Robert Šulc - ÚO Semily. Bc. Pavel Kovalčík, Bc. Robert Slaziník a Josef Legeza - ÚO Česká Lípa

93 HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR LIBERECKÉHO KRAJE. *Psychologická služba* [online]. Liberec [cit. 2009-11-01]. Dostupné z <http://www.hzslk.cz/235-psychologicka-sluzba.html>

94 Tamtéž

- spolupracuje se speciálními pracovišti a organizacemi.

Při obsazování služebních míst je u každého zájemce o toto místo při přijímacím řízení provedeno vždy posouzení psychické způsobilosti. Tedy i u příslušníků jiného bezpečnostního sboru, kteří se ucházejí o zaměstnání u HZS LK a již absolvovali posouzení psychické způsobilosti v rámci svého původního sboru. To, že již absolvovali jednou psychologické vyšetření jim nezaručuje záruku automatického splnění podmínky psychické způsobilosti v podmínkách HZS. Praxe z výběrových řízení u HZS LK dokazuje, že i když byl zájemce odborně, psychicky, fyzicky a zdravotně způsobilý například pro profesi dozorce Vězeňské služby České republiky, v přijímacím řízení k HZS LK nakonec neuspěje pro psychickou nezpůsobilost na výkon funkce hasiče-záchranáře.

Například:

V roce 2007 došlo u HZS LK k tragické události – smrti kolegy při plnění služebních povinností. Velmi významná a opodstatněná byla okamžitá psychologická intervence psychologické služby HZS LK u hasičů-záchranářů ve směně po takové traumatizující události a i následná psychologická pomoc pozůstalým. Tato psychologická služba byla i poskytnuta příslušnici HZS LK, které nečekaně tragicky zahynul manžel.

Z uvedeného vyplývá, že psychologická služba u HZS LK je vybudována především na základech prevence v podobě odborné péče o hasiče záchranáře a další členy IZS, jejich rodiny ale i odstraňování negativních dopadů v rámci pomoci obětem mimořádných událostí s cílem předejít vzniku posttraumatických stavů. V případě hasičů-záchranářů jde také o to, aby dopad mimořádné události neovlivnil jejich současný, ale i budoucí pracovní výkon a kvalitu života.

Kdo a jakým způsobem může o PIP požádat⁹⁵?

- Každý příslušník HZS ČR je oprávněn požádat o poskytnutí PIP již v průběhu traumatizující události, nebo v kterékoliv době po jejím ukončení.
- Příslušník žádá přímo některého člena intervenčního týmu, nebo může požádat o zprostředkování koordinátora, operačního důstojníka, služebního funkcionáře, apod. dle svého uvážení.
- Vedoucí, přesněji řečeno služební funkcionář, je oprávněn požádat o poskytnutí PIP zaměstnanci, respektive příslušníkovi, kdykoliv v souvislosti s traumatizující událostí, a to jak v průběhu, tak po jejím skončení.

Posttraumatická intervenční péče je součástí komplexní psychologické péče o hasiče-záchranáře

⁹⁵ Sbíрка interních aktů řízení generálního ředitele HZS ČR. Ročník: 2008. Částka: 44. Část I. Pokyn č. 31, kterým se zřizuje tým Anonymní telefonní linky pomoci v krizi Policie České republiky a Hasičského záchranného sboru České republiky.

s cílem nabídnout odbornou a ochrannou péči při zvládání náročných a traumatizujících událostí, se kterými se při své práci setkávají. Odvíjí se nejen od potřeby samotných hasičů-záchranářů, ale i od jejich znalostí o PIP a uvědomění si možných následků traumatizujících událostí, odvahy a ochoty tuto péči přijmout, ale také od profesionality vedoucích pracovníků, jejichž součástí práce by mělo být i využívání PIP pro své podřízené. Tím, jak je PIP skutečně přijímána a využívána příslušníky HZS LK, jak jsou o ni informováni a jaké k této službě zaujímají postoje, se zabývám dále v praktické části.

1.3 Shrnutí teoretické části

Je třeba zdůraznit, že práce psychologické služby je koncipována jako služba pro příslušníky, nikoliv proti nim. Dosud lze však předpokládat, že většina příslušníků cítí nedůvěru a má strach z psychologů a hlavně obavy, jaké následky pro člověka bude mít, když zaměstnavatel zjistí, že je v kontaktu s touto institucí. Tato nedůvěra je hluboce zakořeněna a psychologická služba s ní svádí dlouhý a úporný boj. Další obtíž v jednodušší integraci psychologické služby do běžného života hasičů je fakt, že směna „mokrých hasičů“ je vlastně parta chlapů, kteří jsou „tvrdší než kámen“ a „nic“ je nezlomí. Pro takové muže je těžké přiznat, že potřebují pomoc, zvláště před ostatními kolegy.

Praktická část této bakalářské práce bude mít tedy za úkol, mimo jiné, ozřejmit míru důvěry těchto chlapů - příslušníků HZS LK v PIP. Zjistit roli této péče v jejich profesním a soukromém životě. Zmapovat význam a potřebnost psychologické pomoci, ať ve formě pomoci samotným psychologem, či členy týmu PIP z pohledu samotných hasičů-záchranářů, příslušníků územních odborů Jablonec nad Nisou a Semily, včetně jejich postoje k této službě.

2 Praktická část

Tato bakalářská práce je zaměřena na krizovou intervenci u samotných hasičů-záchranářů v podmínkách HZS ČR na poskytování jim, v případě potřeby, posttraumatické intervenční péče. V teoretické části byly podány informace o HZS ČR se zaměřením na vznik, organizaci a uplatňování systému poskytování psychologické pomoci příslušníkům HZS ČR.

Praktická část se zabývá průzkumem poskytování a využívání PIP u samotných „řadových“ hasičů-záchranářů na územních odborech Jablonec nad Nisou a Semily HZS Libereckého kraje. V závěru praktické části je pak její vyhodnocení.

2.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části je zmapovat skutečný stav a úroveň posttraumatické péče, dokázat potřebnost systému psychosociální pomoci, včetně jejího přijímání u samotných hasičů-záchranářů, členů výjezdových jednotek územních odborů Jablonec nad Nisou (stanice Jablonec nad Nisou a Velké Hamry) a Semily (stanice Semily, Jilemnice a Turnov) HZS Libereckého kraje, kteří jsou v rámci výkonu služby každodenně vystavováni stresujícím událostem a jsou tak potencionálními oběťmi těchto událostí.

2.2 Předpoklady šetření

Mezi "klasické" traumatizující události, jevy, situace a činnosti, které mohou vyvolat následné psychické a jiné potíže u hasičů-záchranářů a vyskytují se v jejich záchrannářské praxi, patří:

- pohled na ohořelá torza osob, zejména dětí,
- vyprošťování mrtvých osob a pohled na těžká zranění,
- vážné dopravní nehody se smrtelnými následky či těžkým zraněním,
- zásahová činnost v traumatizujícím prostředí, ohrožení vlastního života a života ostatních záchranářů,
- sdělování tragické události rodině,
- konflikty a vnitřní vztahy na pracovišti aj.

Obecný předpoklad průzkumu

U HZS LK je ustavena psychologická služba včetně týmů PIP. Její nedílnou součástí je poskytování psychosociální pozásahové pomoci příslušníkům.

Průzkum předpokládá, že tento systém však ještě nedosahuje, tak jak by měl, až k samotným hasičům-záchranářům.

Psychosociální péče je nedoceňována samotnými hasiči-záchranáři a je minimálně využívána,

přestože stres a následná posttraumatická stresová porucha ohrožují současný i budoucí pracovní výkon a kvalitu života záchranáře. Potřebnost psychosociální pomoci a péče je stále ještě pro mnohé hasiče-záchranáře velkou neznámou. Tím se pak psychologická služba stává v oblasti pozásahové péče o hasiče-záchranáře neúčinnou.

Jednotlivé předpoklady:

- **Předpoklad č. 1:** alespoň 75 % respondentů na otázku, zda byli vystaveni stresu, odpoví ano, nebo spíše ano.
- **Předpoklad č. 2:** stres při zásahu nebo po něm pocítilo minimálně 50% respondentů a současně minimálně 30% odpovídajících bude tvrdit, že nikdy stres nepocítili.
- **Předpoklad č. 3:** alespoň 70% respondentů bude odpovídat, že se dokáží sami vyrovnat s traumatizující událostí (*odpověď ano a spíše ano*) a případnou intervenci v podobě psychosociální pomoci nepotřebují.
- **Předpoklad č. 4:** alespoň 75 % respondentů ve své odpovědi upřednostní v případě potřeby psychologickou pomoc od školeného kolegy člena PIT, než od psychologa HZS.
- **Předpoklad č. 5:** alespoň 90 % respondentů se vyjádří, že ještě nikdy nevyužilo možnosti psychologické pomoci.
- **Předpoklad č. 6:** maximálně 50% respondentů bude vědět, kdo může poskytovat neodkladnou posttraumatickou intervenční péči.
- **Předpoklad č. 7:** alespoň 20 % respondentů nebude mít přehled o zřízení týmu PIP a o možnosti využít psychologickou péči poskytovanou HZS LK.
- **Předpoklad č. 8:** minimálně 50 % respondentů nebude vědět, komu je určena Anonymní telefonní linka pomoci v krizi a nebude proto ani vědět, jak v případě potřeby tuto linku kontaktovat.

2.3 Použitá metoda

Pro průzkum jsem použil kvantitativní metodu průzkumu s využitím anonymního dotazníku, jelikož údaje získané touto metodou se dobře statisticky zpracovávají a poskytují odpovídající obraz o postojích respondentů. Pro tuto metodu jsem se rozhodl také proto, že šetření se uskutečnilo na pěti stanicích dvou územních odborů HZS LK a vzhledem k třísměnné službě probíhalo v různou dobu.

Dotazníkové šetření je nejen nejrozšířenější technika sociálně vědního výzkumu, která v relativně krátkém čase přináší informace od velkého vzorku osob, ale je i poměrně snadná, rychlá

a ekonomicky nenáročná. Anonymní forma je i lépe přijímána ze strany respondentů a snižuje i míru neochoty spolupracovat při vlastním průzkumu. Respondent se nebude cítit obtěžován a tolik časově zatížen. Aplikace této metody navíc umožňuje, při zadávání dotazníku respondentům, využití více tazatelů. Tito byli řádně realizátorem šetření proškoleni a poučeni o zásadách sociálního výzkumu.

2.4 Možná úskalí průzkumu

Lze předpokládat, že jedním ze zásadních úskalí průzkumu bude nechuť a záměrné zkreslování odpovědí ze strany příslušníků při vyplňování jakéhokoliv dotazníku (i anonymního) a to z pocitu obavy ze zneužití údajů zaměstnavatelem, nebo jako manifestace odporu k jakékoliv administrativě. Úskalí může skýtat u příslušníků ÚO v Jablonci nad Nisou i moje služební zařazení, kde pracuji jako jejich přímý nadřízený služební funkcionář a v odpovědích by se mohlo odrážet v tomto případě vyjádření jak pozitivního, tak negativního postoje k nadřízenému.

Tento jev jsem se pokusil, a doufám že úspěšně, eliminovat tím, že na stanicích ÚO v Jablonci nad Nisou jsem při zadávání dotazníku respondentům zůstal v anonymitě. Dotazník jsem zadal prostřednictvím spolehlivého mladšího kolegy, který je „jedním z nich“ a je mezi příslušníky tohoto územního odboru uznávanou neformální autoritou, navíc s odborným vzděláním zdravotníka záchranáře a který je členem týmu PIT HZS LK.

Obdobný způsob zadávání dotazníku jsem použil i na stanicích ÚO Semily, kde jsem rovněž zůstal v anonymitě a pro vlastní zadání jsem využil opět kolegy s přirozenou autoritou mezi hasiči-záchranáři těchto stanic, především členy PIT.

Využitím členů PIT při zadávání dotazníků lze předpokládat, že bude zajištěna větší validita sesbíraných dat od samotných hasičů-záchranářů a tím i objektivnější výsledek vlastního šetření.

Úskalím může být i zvolená metoda šetření s využitím dotazníku s uzavřenými otázkami. Přes jeho nesporné výhody, jako jsou pro respondenty jednoznačně interpretovatelné odpovědi, snadnost kódování, jednoduchost zpracování pomocí statistických metod, a tak snadnost jejich následné analýzy, přináší sebou i nebezpečí kromě únavy a nudnosti při odpovídání i přílišného zjednodušení problému a schematického vymezení některých odpovědí. Stanovení přesně definovaných rámců možných variant a jednoznačných formulací může rovněž ovlivnit volbu odpovědí respondenta. Rovněž uspořádání alternativ odpovědí může ovlivnit jeho volbu a je zde i nebezpečí získání odpovědí, se kterými nemá respondent zkušenosti, či ke kterým respondent nedospěl vlastním hodnocením, vlastními zkušenostmi. Toto úskalí může vyřešit následné šetření pro které mohu touto bakalářskou prací položit solidní základy.

2.5 Zkoumaný vzorek

Jako zkoumaný vzorek jsem využil příslušníky HZS LK se služebním působištěm na stanicích v Jablonci na Nisou, Velkých Hamrech, Semilech, Turnově a Jilemnici, kteří splňovali následující podmínky:

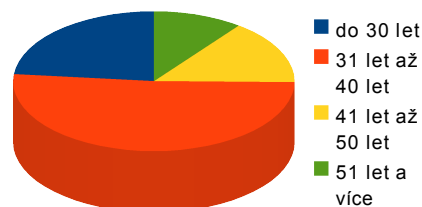
1. zařazení ve výjezdové jednotce v jakékoliv funkci,
2. absolvování vstupní přípravy příslušníků, podložené platným osvědčením o odborné způsobilosti,
3. účast jako hasič-záchranář činností při velkých požárech, závažných haváriích a jiných život ohrožujících a traumatizujících událostí.

Součástí šetřeného vzorku tedy byli jak velitelé družstev a čet, tak příslušníci zařazení na funkci hasič, hasič technik či strojník, nikoliv však příslušníci zařazení na operačních střediscích, kteří jsou také vystaveni působení stresu, ale neúčastní se řešení mimořádných událostí na místě události a tudíž se osobně s traumatizujícími událostmi setkávají v jiné podobě než ostatní.

Do výzkumného vzorku nebyli zahrnuti hasiči-nováčci, kteří ještě neabsolvovali vstupní přípravu příslušníků s ohledem na skutečnost, že dokud výcvikem a školením nezískají dostatečné odborné znalosti a dovednosti (tzv. odbornou způsobilost) se zatím zásahu přímo nezúčastňují.

Převážná část respondentů má středoškolské vzdělání s maturitou, nepatrná část respondentů má vysokoškolské vzdělání a v minimálním procentu jsou zastoupeni i hasiči se vzděláním základním. Všichni respondenti jsou muži.

Celkem bylo osloveno s přihlédnutím k výše uvedeným podmínkám **116 respondentů**.

V následující tabulce č.1 je uvedeno početní i procentuální věkové zastoupení respondentů podle jednotlivých kategorií.

Tabulka č. 1 - věkové kategorie

Věková kategorie	Do 30 let	31 až 40 let	41 až 50 let	51 let a více	Celkem
Počet respondentů	25	55	16	11	107
Počet respondentů [%]*	23,36	51,40	14,95	10,28	100

*Zaokrouhleno

Nejvíce, 51,4%, je ve zkoumaném vzorku zastoupena kategorie v rozmezí 31 let až 40 let, následuje kategorie do 30 let. Nejméně, 10,28%, je zastoupena kategorie nejstarších hasičů- záchranářů

to je kategorie nad 51 let.

Tabulka č. 2 pak souhrnně zobrazuje spektrum respondentů v závislosti na délce trvání jejich služebního poměru. Jednotlivé kategorie nebyly stanoveny náhodně. Při jejich stanovení jsem vycházel ze svých dlouholetých zkušeností a z předpokladu, že do dvou let trvání služebního poměru ještě nemusel začínající hasič-záchranář zažít traumatizující událost. U dalších kategorií je již předpoklad, že traumatizující události budou přibývat a s narůstající délkou služebního poměru bude klesat jejich tolerance na psychickou zátěž. Doba služebního poměru 15 let a více je pak hraniční. Příslušník sloužící 15 let a více v případě ukončení služebního poměru má nárok na výsluhu. Znamená to, že jeho ekonomická závislost na výkonu služby hasiče-záchranáře klesá, neboť po 15ti letech služby je až do důchodového věku částečně ekonomicky zajištěn.

Tabulka č. 2 - délka trvání služebního poměru

Doba trvání služebního poměru	0 - 2 roky	3 - 5 let	6 - 14 let	15 a více let	Celkem
Počet respondentů	7	17	47	36	107
Počet respondentů [%]*	6,54	15,89	43,93	33,64	100

*zaokrouhleno

Nejpočetnější skupinou je kategorie 6 - 14 let trvání služebního poměru, celkem 43,93%, pak následuje skupina 15 a více let, která má zastoupení 33,64%. Nejmenší počet respondentů je v skupině 0 - 2 roky. Z grafu číslo 3 je patrné, že největší zastoupení ve zkoumaném vzorku patří zkušeným hasičům-záchranářům z dobou služebního poměru 6 - 14 let, tedy těm, kteří již v rámci své profese prožili celou řadu traumatizujících událostí, čili mají „něco za sebou“.

2.6 Dotazník

Vzhledem k zaměření této bakalářské práce jsem vytvořil dotazník vlastní konstrukce obsahující 12 povinných otázek a jednu otázku nepovinnou. V dotazníku byly využity především uzavřené dichotomické a trichotomické otázky a v menší míře otázky výčtové a alternativní.

Při koncipování dotazníku, zejména u položek týkajících se traumatizujících událostí, jsem vycházel z vlastních zkušeností a zdrojů odborné literatury a poznatků HZS ČR.

Struktura dotazníku

Otázky v dotazníku jsou rozděleny na několik okruhů.

Dotazník začíná úvodem, který oslovuje respondenta a zasvěcuje ho do problematiky průzkumu, s uvedením důvodů a s žádostí o odpovědné vyplnění včetně krátkého návodu jak dotazník vyplnit. Nechybí ani poděkování.

První okruh otázek je formální, obecný. Týká se věku respondenta a doby jeho trvání služebního

poměru u HZS ČR a slouží k rozdělení respondentů do jednotlivých skupin se společnými znaky. Vychází z předpokladu, že jiné postoje bude zaujímat dlouholetý hasič-záchranář, který již „má něco za sebou“, než začínající hasič - čerstvý absolvent vstupní přípravy příslušníků, bez praxe a zkušeností.

V další části dotazníku jsou pak položeny respondentovi otázky týkající se traumatizujících událostí, se kterými se setkává v rámci své profese, jeho účasti při nich a uvědomování si možné psychické zátěže. Odpovědi na ně by měly ukázat jaké postoje respondent k problematice duševní hygieny zaujímá.

V třetí části jsou otázky pro ověření úrovně znalostí o PIP u HZS LK, bez kterých nemůže být PIP ze strany hasičů-záchranářů u HZS LK využívána.

Ověření dotazníku

Pro ověření relevantnosti dotazníku jsem provedl jeho praktické ověření na stanici v Jablonci nad Nisou na vzorku u 10 příslušníků, splňujících podmínky konstrukce výzkumného vzorku. Na základě poznatků z tohoto ověření jsem dotazník následně upravil tak, že jsem vypustil některé otázky, které v kombinaci nepřímo vedly k identifikaci respondenta (věk – služební zařazení – délka praxe), či zaváděly k „očekávané správné“ odpovědi, či mohly vést respondenta k pocitu zpochybňování jeho profesní způsobilosti a tím jej odradit od vyplnění.

2.7 Průběh výzkumu – sběr dat

Sběr potřebných dat byl proveden na konci prosince 2009 a v prvním týdnu měsíce ledna 2010. Celkem bylo rozdáno 116 dotazníků. Z tohoto počtu se navrátilo 111 dotazníků. Čtyři byly vyplněny nesprávně a byly proto ze zkoumaného vzorku vyřazeny. Zbývající byly využity k průzkumu formou zpracování a vyhodnocení v nich obsažených dat. Přehled návratnosti a využitelnosti dotazníků včetně procentuálního vyjádření je uveden v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3 - návratnost dotazníků

Rozdáno [ks]	Vráceno [ks]*	Nevráceno [ks]	Vyřazeno [ks]*	Zařazeno [ks]
116	111	5	4	107
Rozdáno [%]	Vráceno [%]*	Nevráceno [ks]	Vyřazeno [%]*	Zařazeno [%]
100	95,68	4,32	3,6	92,24

**hodnoty se vztahují k sobě*

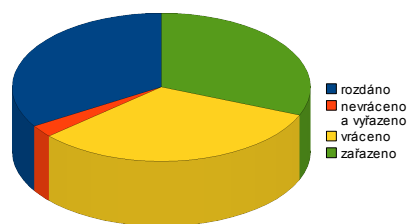
Z tabulky vyplývá, že výsledná velikost výzkumného vzorku byla 107 hasičů-záchranářů z plánovaných 116, což odpovídá 92,24% plánovaného výzkumného vzorku, respektive pro vlastní průzkum bylo využito odpovědí ze **107 dotazníků**. Z celkového počtu je 9 nevrácených a vyřazených dotazníků vzhledem k počtu 107 zařazených, respektive k počtu 116 rozeslaných

dotazníků, minimální, procentuálně velmi nízký (7,76%). Nenarušil kontinuitu vzorku a tak nedošlo k ovlivnění výsledků průzkumu.

Jako identifikační údaje hasičů-záchranářů byly použity položky věk respondentů a délka jejich služebního poměru.

Tyto dvě položky jsou v přímé souvislosti s problematikou,

kterou se zabývá tato bakalářská práce, protože odpovědi mohou být ovlivněny délkou praxe a věkem respondentů, zejména v problematice dispozic osob k zvládání traumatizujících situací.

Graf č. 2: Návratnost dotazníků.

2.8 Výzkumná zjištění a jejich interpretace

Tato část bakalářské práce se zabývá sumarizací dat získaných pomocí dotazníkového šetření, jejich rozbořem a interpretací v porovnání se stanovenými jednotlivými předpoklady. Tyto hypotézy byly stanoveny v úvodu praktické části práce tak, aby bylo možné odpovědět na obecný předpoklad, že psychosociální péče je nedoceňována a samotnými hasiči-záchranáři minimálně využívána. Tím se systém psychosociální pozásahové pomoci příslušníkům vybudovaný u HZS LK jeví jako nečinný, protože nedosahuje až k samotným hasičům-záchranářům. Veškerá data jsou interpretována s ohledem na konečnou velikost výzkumného vzorku, která byla stanovena na 107.

Předpoklad č. 1:

- alespoň 75% respondentů na otázku zda byli vystaveni stresu, odpoví Ano, nebo Spíše ano.

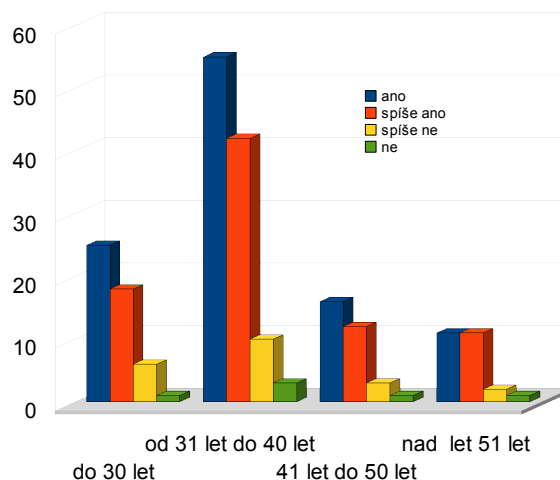
Tohoto předpokladu se týkala otázka č. 3: Řekl byste, že jste při některých zásahových činnostech vystaven působení stresu?

Údaje získané šetřením jsou uvedeny v následujícím grafu č. 3 a v tabulce č. 4.

Komentář k tabulce č. 4 a grafu č. 3.

Získané výsledné hodnoty uvedené tabulce vypovídají, že hypotéza č. 1 byla stanovena správně. Hasiči si uvědomují, že při řešení mimořádných událostí v souvislosti s výkonem jejich povolání jsou vystaveni stresu, neboť odpověď Ano a Spíše ano uvedlo celkem 80 respondentů, což je 74,76% zkoumaného vzorku. Spíše ne odpovědělo 19,63% respondentů a že stresu nejsou vystaveni, uvedlo jen 6 hasičů.

Z pohledu věkového rozložení se jeví, že nejvíce

Graf č. 3: Vystavení stresu při zásahu vztažené k věku respondentů.

stresu jsou vystaveni (odpovědi Ano a Spíše ano) hasiči v kategorii 31 let až 45 let, což koresponduje s největší početní zastoupeností dotazovaných v této věkové kategorii.

Tabulka č. 4 - působení stresu při zásahových činnostech

Kategorie		Odpovědi				
Věk	Délka služby	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne	Celkem
Do 30 let	Do 2 let	1	-	2	1	4
	Do 5 let	1	6	2	-	9
	Do 15 let	4	6	2	-	12
31 – 40 let	Do 2 let	3	-	-	-	3
	Do 5 let	3	5	-	-	8
	Do 15 let	13	9	6	3	31
	Nad 15 let	6	3	4	-	13
41 – 50 let	Do 15 let	3	-	-	-	3
	Nad 15 let	7	2	3	1	13
Nad 50 let	Do 15 let	1	-	-	-	1
	Nad 15 let	3	4	2	1	10
Počet respondentů		45	35	21	6	107
Počet respondentů [%]*		42,06	32,71	19,63	5,61	100

* zaokrouhleno

Ze srovnání jednotlivých kategorií v závislosti na početním zastoupení respondentů v těchto skupinách je patrné, že všechny věkové kategorie, tedy bez rozdílu věku, si téměř stejně (72% až 75% dotazovaných) uvědomují, že mohou být, či jsou při zásahových činnostech stresu vystaveni. To dokladují data z tabulky č. 5.

Tabulka č. 5 Porovnání odpovědí Ano a Spíše ano v závislosti na početním zastoupení v jednotlivých věkových kategoriích

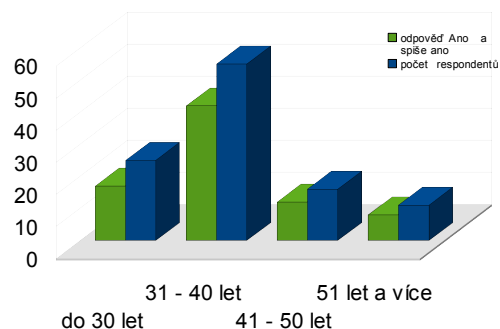
Věková kategorie	Do 30 let	31 až 40 let	41 až 50 let	Nad 50 let	Celkem
Počet respondentů	25	55	16	11	107
Odpovědělo Ano, Spíše ano	18	42	12	8	80
Počet respondentů [%]*	72	76	75	72	74,77

* zaokrouhleno

Ve srovnávacím grafu č. 4, je patrný 2/3 poměr kladných odpovědí (74,77%) k počtu respondentů v závislosti na věkových kategoriích.

Závěr k předpokladu č. 1

Na základě dat získaných otázkou číslo 3, jejich vzájemným porovnáním a vyhodnocením lze konstatovat, že hasiči-záchranáři ze zkoumaného vzorku příslušníků těchto územních odborů HZS LK jsou si vědomi působení stresu při některých zásahových činnostech. Tuto realitu si uvědomují všichni napříč věkovým spektrem.

Graf č. 4: Poměr odpovědí Ano a Spíše ano k počtu respondentů v jednotlivých věkových kategoriích

Předpoklad č. 2:

- *stres při zásahu nebo po něm pocítilo minimálně 50% respondentů a současně minimálně 30% odpovídajících bude tvrdit, že nikdy stres nepocítili.*

Dalším krokem byla snaha zajistit si doplňující data pro práci s dalšími hypotézami. K tomu byla v dotazníku využita otázka č. 4: *Pocítil jste někdy při zásahu, nebo po něm, alespoň jednu z následujících reakcí, kterou byste spojil s Vaší činností u zásahu?*

Odpovědi na otázku č. 4 jsou sumarizovány v tabulce č. 6.

Komentář k tabulce č. 6

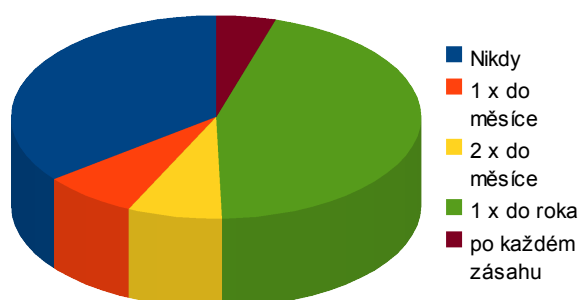
Na tuto otázku odpovědělo všech 107 respondentů. Jednalo se již o jednu z několika otázek týkající se osobnosti hasiče, jeho „hasičského já“, sebehodnocení. Ne každý je ochoten přiznat, že u zásahu prožívá stres a to nejen do anonymního dotazníku, ale i sám sobě. Mnozí mohou tuto skutečnost považovat za profesní nebo i lidské selhání, a proto si tuto zkušenost nepřipouští, vytěšňují ji. V tomto kontextu jsou interpretována data do dalších závěrů. Celkem 38 účastníků šetření uvedlo, že nikdy při zásahu nebo po něm nepociťovalo některou z taxativně vyjmenovaných reakcí v dotazníku uvedených pod touto otázkou. Vzhledem k tomu že se jedná o fyziologické a psychické reakce provázející stres po traumatizujícím prožitku, je možné konstatovat s přihlédnutím k dosavadnímu zjištění (viz potvrzená hypotéza č.1, kde více jak 70% hasičů ze zkoumaného vzorku působení stresu při zásahu připustilo), že 35,54%, čili přibližně jedna třetina dotazovaných stres nikdy nepociťuje, respektive ho nepřiznává. To koresponduje s částí předpokladu č. 2, že minimálně 30% odpovídajících bude tvrdit, že nikdy stres nepocítili. Současně na tuto otázku odpovědělo 69 respondentů (64,49%,), že takovéto reakce pocítilo.

Tabulka č. 6 - připuštění si stresových reakcí při a u zásahu a po něm

Kategorie		Odpovědi					
Věk	Délka služby	nikdy	1x měsíčně	2x měsíčně	1x ročně	Po každém zásahu	Celkem
Do 30 let	Do 2 let	2	-	-	2	-	4
	Do 5 let	3	-	2	4	-	9
	Do 15 let	6	-	1	4	1	12
31 – 40 let	Do 2 let	-	2	-	1	-	3
	Do 5 let	2	-	1	5	-	8
	Do 15 let	13	4	2	10	2	31
	Nad 15 let	3	1	-	8	1	13
41 – 50 let	Do 15 let	-	-	-	3	-	3
	Nad 15 let	4	1	1	7	-	13
Nad 50 let	Do 15 let	-	-	-	-	1	1
	Nad 15 let	5	-	1	4	-	10
Počet respondentů		38	8	8	48	5	107
Počet respondentů [%]*		35,54	7,48	7,48	44,85	4,67	100

*zaokrouhleno

Tento výsledek se blíží k předpokládané jedné polovině, respektive ji o 14,49% převyšuje a tím potvrzuje druhou část předpokladu č. 2, že stres při zásahu nebo po něm pocítilo minimálně 50% respondentů.

Graf č. 5: Připuštění si stresových reakcí při a po zásahu

Jednou z možností jak interpretovat odpovědi na otázku č. 4 je závislost věku a délky služebního poměru vztažené na připuštění si stresových reakcí při a po zásahu. Jednotlivé dílčí vazby na věk či délku služebního poměru jsou obsaženy v následujících tabulkách č. 7 a č. 8.

Tabulka č. 7 - procentuální vyjádření stresem zasažených hasičů ve vztahu k věku

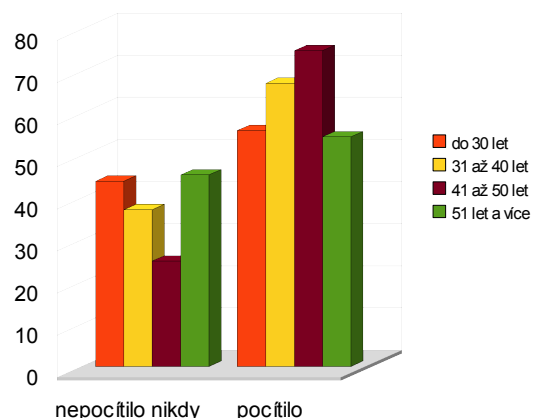
Věková kategorie	Do 30 let	31 let až 40 let	41 let až 50 let	Nad 50 let	Celkem
Počet respondentů	25	55	16	11	107
Nikdy nepocítilo reakci na stres	11	18	4	5	38
Celkem respondentů [%]	44,00	32,73	25,00	45,45	35,50
Reakci na stres pocítilo	14	37	12	6	69
Celkem respondentů [%]	56,00	67,27	75,00	54,55	64,50

*zaokrouhleno

Komentář k tabulce č. 7

Data v procentuálním vyjádření obsažená v tabulce č. 7 a graf č. 6 vypovídají, že stresem nejvíce zasažených z dotazovaných hasičů-záchranářů ve zkoumaném vzorku je kategorie 41 až 50 let. Celkem 75%. Rozdíl mezi jednotlivými kategoriemi je maximálně do 20%. I bez přihlédnutí ke skutečnosti, že spíše respondent stresovou reakci nepřiznává, lze konstatovat, že je více hasičů, kteří zažili některou z obecných a známých reakcí spojených se stresem v závislosti na činnosti u zásahu, než těch, kteří ji nepocítili či ji nepřiznávají.

Jaká je závislost délky služebního poměru ukazuje tabulka č. 8 a následující graf č. 7.

Graf č. 6: Procentuální vyjádření stresem zasažených hasičů ve vztahu k věku

Tabulka č. 8 - procentuální vyjádření stresem zasažených hasičů ve vztahu k délce služebního poměru u HZS

Věková kategorie	0 - 2 roky	3 - 5 let	6 - 14 let	15 a více let	Celkem
Počet respondentů	7	17	47	36	107
Nikdy nepocítilo reakci na stres	2	5	19	12	38
Celkem respondentů [%]	28,57	29,41	40,43	33,33	35,50
Reakci na stres pocítilo	5	12	28	24	69
Celkem respondentů [%]	71,42	70,59	53,19	60,66	64,50

*zaokrouhleno

Komentář k tabulce č. 8:

Z tabulky i grafu lze vyčíst obdobný výsledek jako v předcházejícím srovnání, kde proměnnou byl věk respondentů. V závislosti na délce služebního poměru jsou stresem zasaženy prakticky stejně kategorie do 2 let (71,42%) a 3-5 let (70,59%). Absolutní rozdíl mezi kategoriemi vykazuje hodnotu do 20%.

Závěr k předpokladu číslo 2.

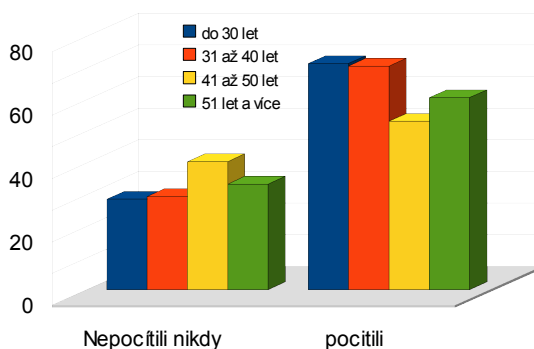
Šetřením se prokázalo, že předpoklad číslo 2: *stres při zásahu nebo po něm pocítilo minimálně 50% respondentů a současně minimálně 30% odpovídajících bude tvrdit, že nikdy stres nepocítili*, byl naplněn, neboť 69 dotazovaných hasičů-záchranářů ze 107, tedy skutečně více jak polovina respondentů (64,5%), pocítilo v různých časových intervalech fyziologické a psychické reakce ve vztahu k prožitkům a činnostem při některých zásazích. Rovněž více jak třetina, to je 38 respondentů, uvedla, že žádné takové reakce nepocíťovali. Rozborem odpovědí ve vztahu k různým proměnným, především k věku dotazovaného a délce služebního poměru bylo ověřeno, že reakce spojené se stresem se nevyhýbají žádné kategorii a vždy je nadpoloviční většina těch, kteří si nejen tyto reakce uvědomují, ale dokáží si je i přiznat.

Pro názornost je celkový poměr respondentů, kteří zaznamenali stresovou reakci (odpovědi Ano a Spíše ano), vůči těm, kteří odpověděli negativně, znázorněn v grafu č. 8.

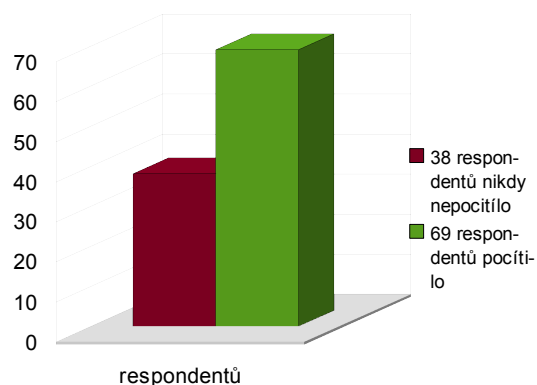
Předpoklad č. 3

- alespoň 70% respondentů bude odpovídat, že se dokáží sami vyrovnat s traumatizující událostí (odpověď ano a spíše ano) a případnou intervenci v podobě psychosociální pomoci nepotřebují.

Pro ověření tohoto předpokladu byly do dotazníku zařazeny tři otázky. Otázka č. 5: *Domníváte se, že se jste natolik psychicky odolný vůči psychickým následkům traumatizujících událostí, že se s následky sám dokážete vyrovnat, bez cizí pomoci?* Otázka č. 6: *Využil jste někdy v průběhu výkonu svého povolání hasiče psychologickou pomoc v jakékoliv formě?* Otázka č. 7: *Jakou psychologickou pomoc byste v případě potřeby upřednostňoval pro sebe?*

Graf č. 7: Procentuální vyjádření stresem zasažených hasičů ve vztahu k délce služebního poměru u HZS

Graf č. 8: Celkové srovnání stresem zasažených hasičů bez rozdílu věku a délky služebního poměru

Jak jednotliví respondenti odpovídali a jaké zaujímali postoje dokladují následující tabulky č. 9, č. 10, a č. 11.

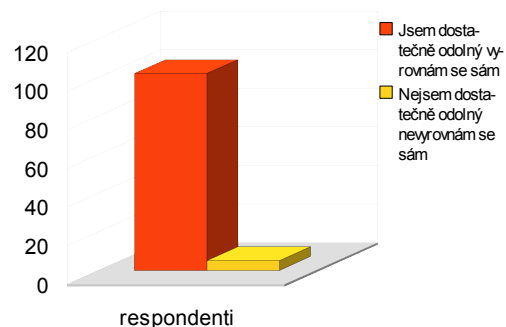
Tabulka č. 9 - sebehodnocení respondentů vlastní psychické odolnosti vůči psychickým následkům traumatizujících událostí

Kategorie		Odpovědi				
Věk	Délka služby	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne	Celkem
Do 30 let	Do 2 let	1	3	-	-	4
	Do 5 let	1	7	1	-	9
	Do 15 let	4	8	-	-	12
31 – 40 let	Do 2 let	-	3	-	-	3
	Do 5 let	-	8	-	-	8
	Do 15 let	10	20	1	-	31
	Nad 15 let	6	6	-	1	13
41 – 50 let	Do 15 let	2	1	-	-	3
	Nad 15 let	4	7	2	-	13
Nad 50 let	Do 15 let	-	1	-	-	1
	Nad 15 let	6	4	-	-	10
Počet respondentů		34	68	4	1	107
Počet respondentů [%]*		31,78	63,55	3,74	0,94	100

*zaokrouhleno

Komentář k tabulce č. 9

Při hodnocení vlastní psychické odolnosti 102 respondentů (95,32%) uvedlo, že se domnívají, že se považují za dostatečně psychicky odolné (odpovědi Ano nebo Spíše ano) a dokáží se tak s psychickými následky vyvolané traumatizující událostí sami vyrovnat. Velmi dobře je tento rozdíl patrný z grafu č. 9.

Graf č. 9: Hodnocení vlastní psychické odolnosti

Následující tabulka č. 10 a hodnoty v ní uvedené vypovídají o tom, jak je doposud využívána respondenty ze zkušebního vzorku psychologická pomoc.

Tabulka č. 10 - využití psychologické pomoci

Kategorie		Odpovědi		
Věk	Délka služby	Ano	Ne	Celkem
Do 30 let	Do 2 let	-	4	4
	Do 5 let	-	9	9
	Do 15 let	4	8	12
31 – 40 let	Do 2 let	-	3	3
	Do 5 let	-	8	8
	Do 15 let	6	25	31
	Nad 15 let	2	11	13
41 – 50 let	Do 15 let	-	3	3
	Nad 15 let	1	12	13
Nad 50 let	Do 15 let	-	1	1
	Nad 15 let	-	10	10
Počet respondentů		13	94	107
Počet respondentů [%]*		12,15	87,85	100

*zaokrouhleno

Komentář k tabulce č. 10

Přestože 80 dotazovaných hasičů-záchranářů, to je 74,76%, uvedlo v odpovědích, že při výkonu svého povolání jsou vystaveni působení stresu (viz ověření předpokladu č. 1) a současně jich i 69 uvedlo, že na sobě pocítili při nebo po zásahu stresové reakce, psychologickou pomoc využilo pouze 13 příslušníků. Zbývajících 94 příslušníků (87,85%) psychologickou pomoc zatím nevyužilo. Toto zjištění koreluje s odhalením velmi vysokého sebehodnocení týkající se vlastní psychické odolnosti hasičů-záchranářů (viz dílčí výsledky k předpokladu č. 3 a komentář k tabulce č. 9), kde šetření ukázalo, že 95,32% respondentů je přesvědčeno o své dostatečné psychické odolnosti (odpovědi Ano nebo Spíše ano), a proto se dokáží sami vyrovnat s psychickými dopady vyvolané traumatizující událostí.

Přestože bylo předpokládáno, že většina hasičů-záchranářů se bude cítit dostatečně psychicky odolná a bude přesvědčena o své samostatnosti při adaptaci v souvislosti s traumatizujícími prožitky, byla jim pomocí otázky č. 7 nabídnuta možnost jedné ze sedmi variant pomoci, pokud by přeci jen pro sebe psychologickou pomoc připustili. Jakou variantu psychologické pomoci nakonec uvedli je shrnuto v tabulce č. 11.

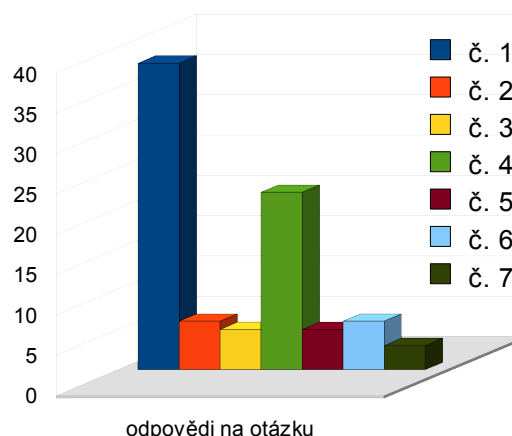
Tabulka č. 11 - upřednostňování typu psychologické pomoci

Odpověď číslo	Možnosti	Počet respondentů	Počet respondentů [%]*
1	upřednostním laickou psychologickou pomoc od kolegů ve svém pracovním kolektivu	38	35,51
2	upřednostním psychologickou pomoc od kolegů z týmu posttraumatické intervenční péče	6	5,61
3	radši využiji anonymní telefonní linky pomoci v krizi pro příslušníky	5	4,67
4	upřednostním individuální pomoc krajského psychologa	5	4,67
5	radši využiji odborné pomoci mimo resort	22	20,56
6	poradím si sám a zátěž zvládnou i bez cizí pomoci	28	26,17
7	jiná možnost - uveďte jaká	3	2,8
Celkem		107	100

*zaokrouhleno

Komentář k tabulce č. 11

Poznatky vyplývající z odpovědí na otázku, která se dotýkala upřednostňování psychologické pomoci ze strany hasiče-záchranáře ukazují, že v případě potřeby by vyhledalo pomoc především uvnitř svého pracovního kolektivů 38 respondentů (35,51%). O necelých 10 % méně, tedy 28 dotazovaných, nepřipouští pomoc se zátěží zvenčí a uvedlo, že si poradí se zvládnutím zátěže sami.

Graf č. 10: Upřednostňování psychologické pomoci

Zajímavý je i poznatek, že 22 účastníků průzkumu (20,56%) by v případě potřeby hledalo pomoc mimo resort, což svědčí o nedůvěře vůči vlastnímu systému psychologické pomoci u HZS LK, ale i o snaze zatajit před kolegy i zaměstnavatelem vlastní psychické problémy, aby toto nebylo považováno za profesní selhání. Respondent se může tak cítit existencionálně ohrožen. Tři dotazovaní se neztotožnili s žádnou z vyjmenovaných možností a uvedli, že by upřednostnili jinou možnost, avšak bez bližší specifikace, přestože dotazník umožňoval doplnit vlastní alternativu. Lze předpokládat, že volba „jiná možnost“ sloužila těmto 3 respondentům jako úniková varianta.

Závěr k předpokladu č. 3

Porovnáním odpovědí, respektive postojů z těchto odpovědí vyplývajících lze konstatovat, že předpoklad č. 3 byl naplněn, neboť dokonce až 95,32% respondentů uvedlo, že se dokáží sami

vyrovnat s traumatizující událostí (odpověď Ano a Spíše ano). Že k tomu opravdu tak přistupují, dokládají data získaná z odpovědí na otázku č. 6, která se dotýkala přímo skutečnosti, zda některý z respondentů již pomoc využil. Přestože je psychologická pomoc u HZS LK budována od roku 2002⁹⁶, tuto pomoc využilo pouze 13 respondentů ze 107 dotazovaných, tedy jen 12,15% vzorku. A to i s vědomím toho, že jsou při zásahové činnosti stresu vystavováni a stresové reakce prožívají a přiznávají (viz závěry k předpokladu č. 1 a č. 2). To potvrzuje zejména druhou část hypotézy, kdy si skutečně mnohokrát respondenti myslí, že si „vystačí sami“, a že intervenci v podobě psychosociální pomoci nepotřebují.

Pokud přece jenom 89 ze 107 respondentů připustilo existenci psychologické pomoci a potřebu ji vyhledat při zvládnání psychické zátěže následkem zásahové činnosti (odpovědi na otázku č. 7), výrazně upřednostnili uzavřený kolektiv ve své směně (35,51%).

Minimálně je, na základě získaných poznatků tímto šetřením, deklarováno využití zřízených týmů PIP, anonymní linky pomoci v krizi a také pomoci krajského psychologa.

Předpoklad č. 4:

- alespoň 75% respondentů upřednostní v případě potřeby psychologickou pomoc od školeného kolegy člena PIT, než od psychologa HZS.

Pro ověření tohoto předpokladu byla do dotazníku zařazena otázka č. 7: *Jakou psychologickou pomoc by jste v případě potřeby upřednostňoval pro sebe?*

Pro posouzení vzájemného vztahu byly využity alternativní odpovědi č. 2 a č. 4

Tabulka č. 12 - upřednostňování týmů PIP před krajským psychologem

Odpověď číslo	Možnosti	Počet respondentů	Počet respondentů [%]*
2	upřednostním psychologickou pomoc od kolegů z týmu posttraumatické intervenční péče	6	5,61
4	upřednostním individuální pomoc krajského psychologa	5	4,67

*zaokrouhleno

Komentář k tabulce č. 12

Již na základě ověřování postojů respondentů k otázkám hodnocení vlastní psychické zranitelnosti a schopnosti vyrovnat se buď sám, nebo externím způsobem s následky působení traumatizujících událostí (viz předpoklad č. 3 s příslušnými komentáři, tabulkami a grafy) vyplynulo, že respondenti upřednostňují především neodbornou laickou pomoc ze strany svých kolegů uvnitř vlastního pracovního kolektivu čili směny, čtyři či družstva, před odbornou pomocí vyškolených kolegů

96 Viz kapitola 1.2 psychologická služba HZS ČR

či dokonce profesionálního psychologa, který je zaměstnancem HZS LK. Z výsledků vyplývá, že respondenti prakticky neupřednostňují nebo nerozlišují psychologickou pomoc od kolegy - člena PIT nebo krajského psychologa.

Závěr předpokladu č. 4

Předpoklad, že většina respondentů (75%) upřednostní psychologickou pomoc od školených kolegů, členů PIT, před psychologickou pomocí profesionálního psychologa, se nepotvrdil. Tyto možnosti si dohromady vybralo pouze 11 respondentů z celkového vzorku 107 dotazovaných a rovnoměrně pak vybrali jednu z těchto variant (6:5 ve prospěch členů PIT). I do tohoto výsledku se promítá vysoké sebevědomí v podobě přesvědčení, že stres zvládne respondent převážně sám. Rovněž se zde projevuje i skutečnost, že by přes 20% dotazovaných řešilo tuto problematiku mimo resort (viz tabulka č. 11). Nelze jednoznačně říci, která z těchto dvou forem psychologické pomoci organizovanou HZS LK je hasiči-záchranáři lépe přijímána, která z těchto forem by v případě potřeby byla více upřednostňována.

Předpoklad č. 5:

- alespoň 90 % respondentů ještě nikdy nevyužilo možnosti psychologické pomoci

Jak využívají psychologickou pomoc měli objasnit hasiči záchranáři v odpovědi na otázku č. 6.:

Využil jste někdy v průběhu výkonu svého povolání hasiče psychologickou pomoc v jakékoliv formě?

Tabulka č. 13 souhrnně dokládá, že psychologická pomoc je využívána ze strany dotazovaných minimálně.

Tabulka č. 13 - psychologická pomoc a její využívání

	Odpovědi		
	Ano	Ne	Celkem
Počet respondentů	13	94	107
Počet respondentů [%]*	12,15	87,85	100

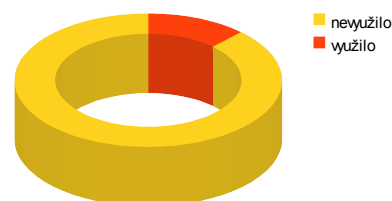
*zaokrouhleno

Komentář k tabulce č.13:

Ze 100% dotazovaných pouze 12,15%, což je 13 hasičů-záchranářů ze 107, uvedlo v dotazníku, že takovou pomoc v průběhu své záchranářské kariéry využilo. Zbývajících 94 respondentů ji naopak dle jejich vyjádření ještě nepoužilo.

Vazby psychologické pomoci a postojů respondentů k zvládnutí stresu v závislosti na sebehodnocení psychické odolnosti byly již vyhodnoceny v přecházející části, týkající se vyrovnávání

se s působením traumatizujících událostí (ověření předpokladu č.3).

Graf č. 11: Využití psychologické pomoci

Závěr předpokladu č. 5

Na základě zjištěných dat lze konstatovat, že s nepatrnou odchylkou (3,15%) došlo k naplnění předpokladu, že alespoň 90% respondentů ještě nikdy nevyužilo možnosti psychologické pomoci. Toto zjištění dokládá minimální využívání psychosociální pomoci ze strany respondentů, hasičů – záchranářů. Minimální využívání psychosociální pomoci svědčí i o skutečnosti, že tato pomoc není ještě plně docenována a pro mnohé hasiče-záchranáře je ještě velkou neznámou.

Nízká četnost využívání jakýchkoliv forem psychosociální pomoci nemusí být způsobena jen neochotou a obavou přijímat tuto pomoc zvenčí, či přehnaným sebevědomím, že „to zvládnou sám a nikoho nepotřebuji“, ale také nedostatečnými znalostmi respondentů o posttraumatické intervenční péči včetně jejich poskytovatelů, či nedostatkem informací o ní a její špatnou dostupností na jednotlivých stanicích HZS LK.

Pro zmapování této problematiky byly využity další hypotézy a do dotazníku vloženy další specifické otázky. Získaná data pro ověření zbývajících předpokladů jsou pro přehlednost znázorněna v následujících grafech a sumarizována v dalších tabulkách.

Předpoklad č. 6:

- *maximálně 50% respondentů bude vědět, kdo může poskytovat neodkladnou posttraumatickou intervenční péči.*

Data pro ověření této hypotézy byla získána pomocí otázky v dotazníku číslo 8: *Neodkladnou posttraumatickou intervenční péči mohou poskytovat...*

Odpovědi jsou zpracovány a vyhodnoceny v tabulce č. 14 a v tabulce č. 15.

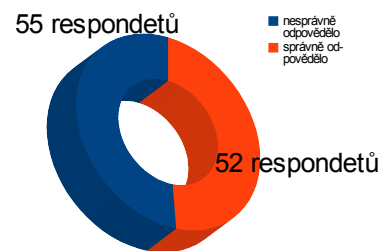
Tabulka č. 14 - poskytování posttraumatické intervenční péče

Odpověď číslo	Možnosti	Počet respondentů	Počet respondentů [%]*
1	pouze profesionální psychologové	20	18,69
2	pouze zaměstnanci a příslušníci HZS, kteří absolvovali speciální kurs zdravotnické první pomoci s platnou odbornou způsobilostí	9	9,63
3	pouze profesionální psychologové a vyškolení zaměstnanci a příslušníci HZ	52	48,60
4	všichni zaměstnanci a příslušníci HZS	12	12,84
5	nevím	14	14,98
Celkem		107	100

*zaokrouhleno

Komentář k tabulce č. 14

Správnou odpověď č. 3, že neodkladnou posttraumatickou intervenční péči mohou poskytovat pouze profesionální psychologové a vyškolení zaměstnanci a příslušníci HZS, označilo 52 respondentů. Ti respondenti, kteří označili jakoukoliv jinou ze zbývajících odpovědí, včetně uvedení „nevím“, tak vyjádřili nedostatečné znalosti o poskytování posttraumatické intervenční

Graf č. 12: Správné a nesprávné odpovědi o poskytovateli PIP

péče. Chybně takto odpovědělo celkem 55 dotazovaných. Počty správných a nesprávných odpovědí včetně procentuálního vyjádření jsou uvedeny v tabulce č. 4. a znázorněny v grafu č. 12.

Sumarizaci správných a nesprávných odpovědí včetně v procentuálního vyjádření obsahuje tabulka číslo 15.

Tabulka č. 15 - poměr správných a nesprávných odpovědí týkající se poskytování PIP

	Počet respondentů	Počet respondentů [%]*
Správně odpovědělo	52	48,60
Nesprávně odpovědělo	55	51,40
Celkem	107	100

*zaokrouhleno

Závěr k předpokladu č. 6

Z uvedených hodnot v tabulkách č. 14 a č. 15 a z grafu č. 12 je patrné, že znalost respondentů v oblasti poskytování neodkladné posttraumatické intervenční péče je skutečně pouze průměrná. Znalost o PIP prokázalo 52 ze 107 dotazovaných. Jen o 3 respondenty je pak větší skupina hasičů- záchranářů, která naopak nemá potřebné znalosti v oblasti poskytování PIP.

Výsledek 48,60% správných odpovědí se sice jen nepatrně liší od předpokladu, ale dokládá, že hypotéza č. 6 se nepotvrdila. Předpokládaných 50% respondentů znalých PIP se šetřením neprokázalo.

To v praxi znamená, že více jak polovina hasičů-záchranářů nebude v případě potřeby psychosociální pomoci vědět na koho se má obrátit.

Předpoklad č. 7:

- alespoň 20 % respondentů nebude mít přehled, o zřízení týmu PIP a o možnosti využít psychologickou péči poskytovanou HZS LK.

Této problematice se dotýkaly otázky číslo 9 a 10: Je v rámci HZS Libereckého kraje zřízen tým posttraumatické intervenční péče? Máte v případě potřeby možnost využít psychologickou péči zřízenou u HZS?

Jaké prokázali respondenti znalosti k problematice PIP je zachyceno v tabulce č. 16 a pro názornost i v grafu č. 13. Data o možnostech využití psychologické péče jsou uvedena v tabulce č. 17.

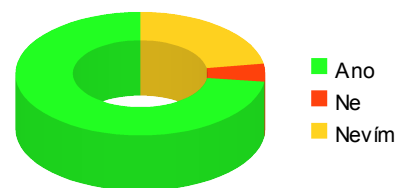
Tabulka č. 16 - zřízení týmu PIP u HZS LK

	Odpovědi			
	Ano	Ne	Nevím	celkem
Počet respondentů	78	5	24	107
Počet respondentů [%]*	72,90	4,67	22,43	100

*zaokrouhleno

Komentář k tabulce č. 16

Zjištěné hodnoty ukazují, že téměř dvě třetiny (72,90%) dotazovaných hasičů-záchranářů ví o existenci týmu pro poskytování posttraumatické intervenční péče, který je zřízen v rámci HZS LK. Neznalost se pak prokázala u 29 respondentů, kdy 24 dotazovaných odpovědělo, že neví a 5 hasičů-záchranářů odpovědělo, že není.

Graf č. 13: Zřízení týmu PIP

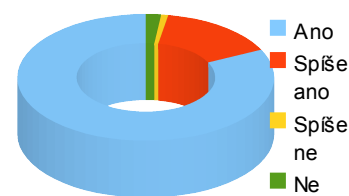
Tabulka č. 17 - možnost využití psychologické péče u HZS LK

	Odpovědi				
	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne	celkem
Počet respondentů	88	16	1	2	107
Počet respondentů [%]*	82,24	14,95	1,07	2,14	100

*zaokrouhleno

Komentář k tabulce č. 17

Součtem odpovědí Ano a Spíše ano dojdeme k počtu 104 respondentů, to je 97,20%, kteří možnost využití psychologické péče poskytovanou organizací potvrdili. Pouze 3 hasiči-záchranáři odpověděli v tomto směru negativně.

Graf č. 14: Možnost využití psychologické péče u HZS LK

Závěr k předpokladu č. 7

Pomocí získaných dat se prokázalo, že skutečně jen malá část hasičů-záchranářů nemá informaci o existenci ustanoveného týmu PIP v rámci HZS LK. Bylo předpokládáno, že tuto informaci nebude mít alespoň 20%. Jestliže ze 107 dotazovaných 29 hasičů neodpovědělo kladně pak to znamená, že 27,10% dotazovaných tuto informaci nemá. Předpoklad, že minimálně 20% odpoví záporně (odpověď ne nebo nevím), byl naplněn.

Výsledky šetření na druhé straně nepotvrdily hypotézu, že 20% respondentů bude přesvědčeno, že v případě potřeby nemá možnost využít psychologickou péči, kterou poskytuje HZS LK. Tím,

že většina - 104 respondentů, odpověděla kladně, deklarovala tak, že má informaci o psychosociální péči poskytovanou organizací a že je přesvědčena o možnosti tuto péči využít. Z těchto výsledků vyplývá, že sice na jedné straně nebyl zcela naplněn předpoklad č. 7, který byl postaven na premisi, že ještě psychosociální pomoc dostatečně nedosahuje až k samotným hasičům-záchranářům, zato na druhé straně bylo poukázáno na pozitivní stav, že již tomu tak není. Na základě těchto zjištění lze konstatovat, že nevyužívání psychosociální pomoci, jak dokladují výsledky při ověřování předpokladu č. 5 v tabulce č. 13, není způsobeno nedostupností této péče a nedostatečnou informovaností hasičů o ní. Je tedy třeba zjistit skutečnou motivaci.

Předpoklad č. 8:

- *minimálně 50 % respondentů nebude vědět komu je určena Anonymní telefonní linka pomoci v krizi a nebude proto ani vědět jak v případě potřeby tuto linku kontaktovat.*

K ověření předpokladu č. 8 byly do dotazníku zakomponovány dvě otázky. Otázka č. 11: *Anonymní telefonní linka pomoci v krizi:..*, a otázka č. 12: *Víte, jak lze v případě potřeby kontaktovat Anonymní telefonní linku pomoci v krizi?*

Jaká je skutečnost o tom vypovídají data v následujících tabulkách č. 18a, č. 18b a č. 19.

Tabulka č. 18a - určení Anonymní telefonní linky pomoci v krizi

Odpověď číslo	Možnosti	Počet respondentů	Počet respondentů [%]*
1	je určena pouze pro hasiče, policisty a zaměstnance HZS ČR, PČR a MVČR zařazených do mezinárodních humanitárních misí	3	2,8
2	slouží jako informativní podpora při výkonu psychologické služby týmům posttraumatické intervenční péče	1	1,07
3	slouží jak hasičům, policistům a zaměstnancům HZS ČR, PČR a MVČR, tak jejich rodinným příslušníkům, popřípadě dalším blízkým osobám ve stavu psychické nouze	58	54,21
4	je způsob anonymní, individuální první psychologické pomoci krajského psychologa příslušníkům po traumatizujícím prožitku	16	14,95
5	je mimoresortní způsob psychologické péče o hasiče, policisty a, zaměstnance HZS ČR, PČR a MVČR ve stavu psychické nouze	8	7,48
6	nevím	21	19,63
Celkem		107	100

*zaokrouhleno

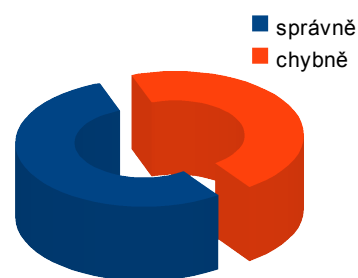
Tabulka č. 18b - celková informovanost o Anonymní telefonní lince pomoci v krizi

	Odpovědi		
	Správně	Nesprávně včetně nevím	Celkem
Počet respondentů	58	49	107
Počet respondentů [%]*	54,21	45,80	100

*zaokrouhleno

Komentář k tabulkám č. 18a a č.18b

Z tabulek lze vyčíst, že více jak polovina, to je 58 respondentů, respektive 54,21%, ví pro koho, komu a za jakým účelem je tato krizová anonymní telefonní linka zřízena. Necelá polovina pak odpověděla špatně, nebo uvedla, že neví. 16 respondentů (14,95%) nesprávně spojilo tuto linku s institutem krajského psychologa. Značné procento (19,60%), to je 21 respondentů, se neztotožnilo s žádnou z nabízených odpovědí a uvedlo, že neví.

*Graf č.15: Určení Anonymní telefonní linky pomoci v krizi***Tabulka č. 19 - znalost kontaktu na Anonymní telefonní linku pomoci v krizi**

	Odpovědi		
	Ano, vím	Nevím	Celkem
Počet respondentů	56	51	107
Počet respondentů [%]*	52,34	47,66	100

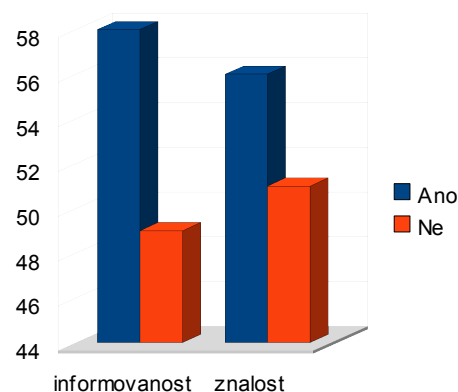
*zaokrouhleno

Komentář k tabulce č. 19

Jak je patrné ze zachycených dat v tabulce, 56 respondentů (52,34%) má znalost, jak lze kontaktovat Anonymní telefonní linku pomoci v krizi. Zbytek zkoumaného vzorku, to je 47,66%, uvedlo, že neví.

Závěr k předpokladu č. 8

Jak dokládají výsledky získané z odpovědí na otázky č. 11 a č. 12 v dotazníku, informovanost hasičů-záchranářů o Anonymní telefonní lince pomoci v krizi, pro koho je určena a jak lze tuto linku v případě potřeby kontaktovat, je u HZS LK na průměrné úrovni. Ve zkoumaném vzorku 54,21% hasičů-záchranářů ví, komu je tato linka určena a lze i říci, že obdobný počet respondentů (52,43%) také ví, jak ji lze kontaktovat. Předpoklad minimálního 50% počtu respondentů, kteří budou mít v této

Graf č. 16. porovnání znalosti a informovanosti o Anonymní telefonní lince pomoci v krizi

oblasti správnou orientaci se potvrdil.

2.9 Shrnutí výsledků průzkumu

Cílem průzkumu bylo získat potřebná data, která by ukázala skutečný stav, úroveň a potřebnost psychosociální pomoci a péče o příslušníky výjezdových jednotek HZS LK, včetně postojů, které samotní hasiči-záchranáři zaujímají k psychologické péči v rámci komplexní péče o lidské zdroje.

Průzkum vycházel z obecného předpokladu, že tato psychosociální pozásahová pomoc, která je součástí psychologické služby HZS LK, ještě zatím nedosahuje až k samotným příslušníkům výjezdových jednotek a je tak neúčinná.

Z jednotlivých závěrů k předem stanoveným předpokladům jasně vyplývá, že hasiči-záchranáři připouštějí (80 respondentů ze 107, to je 74,76 %), že v rámci svého služebního zařazení při likvidacích následků a odstraňování hrožících nebezpečí v rámci mimořádných událostí v operačním řízení jsou vystaveni působení stresu. Více jak polovina respondentů, 64,5% (69 dotazovaných hasičů-záchranářů ze 107) dokázala přiznat, že na sobě pocítili stresové reakce.

Vzhledem k počtu respondentů, kteří uvedli, že prožili stresovou reakci je zřejmé, že psychologická posttraumatická péče je z hlediska péče o zdraví nejen legitimní, ale i nezbytná. Zřízení psychologické služby, která umí tuto péči zajistit, je u HZS LK potřebné a správné.

Nesmí se však přehlédnout odpovědi 38 respondentů, kteří žádné takové reakce nepocíťovali. Příčiny této reakce hasičů-záchranářů jsou multifaktoriální. Jednak je to zaujímáním postoje „statečného, neohroženého a nezranitelného Héraklese“, ale i, podle mého názoru a zkušeností, zbytečnými obavami z ponižování a zesměšňování ze strany kolegů, kteří by toto mohli považovat za slabost. Může se též jednat i o strach, že ze strany zaměstnavatele může být takováto reakce vnímána jako profesní selhání s následkem personálních sankcí. To potvrzují další výsledky průzkumu, kde 102 respondentů (95,32 %) uvedlo, že jsou dostatečně psychicky odolní a dokáží se sami vyrovnat s psychickými následky vyvolané traumatizující událostí. To, že tento názor mezi příslušníky zásahových jednotek skutečně převládá, dokládá skutečnost, že pouze 13 respondentů (12,15%) využilo v průběhu svého povolání psychologickou pomoc. Tím se i potvrdilo, že psychosociální péče je ze strany hasičů-záchranářů u HZS LK zatím nejen nedostatečně využívána, ale především nedoceňována.

Že může jít o postoj „statečného, neohroženého a nezranitelného Hérakla“, který se se svými psychickými problémy vyrovná sám, jen snahou „vidět se v lepším světle“ ukazují i další výsledky průzkumu, kdy účastníci při výběru „jaký typ psychologické pomoci by pro sebe upřednostnili“ již v takovém počtu (pouhých 26,17 % respondentů) neuvedli, že jsou schopni se sami vyrovnat

se zátěží a připustili už i jiné možnosti. Rozložení odpovědí na tuto otázku, týkající se výběru možných forem psychologické pomoci, ukázalo i na skutečnost, že důvěra hasičů záchranářů u HZS LK na pomoc spojenou s HZS – pomoc krajského psychologa, použití Anonymní telefonní linky pomoci v krizi a pomoc od týmu PIP, je zatím minimální. To potvrzuje i zjištění, že pětina respondentů je připravena vyhledat v případě potřeby pomoc mimo resort. Může se jednat buď o neopodstatněnou nedůvěru a obavy (jak již bylo uvedeno), nebo o zaujetí tohoto postoje z nedostatku informací, či nedůvěra v psychology vůbec.

Jak se hasiči orientují v problematice posttraumatické intervenční péče, jak jsou o ní informováni a jaké mají možnosti, ukázala závěrečná část průzkumu. Dvě třetiny (72,90%) dotazovaných hasičů-záchranářů ví o existenci týmu pro poskytování posttraumatické intervenční péče a 82,24 % má informace a možnost využít psychologickou pomoc poskytovanou HZS LK. Jen polovina ale ví, kdo může poskytovat PIP, komu je určena Anonymní telefonní linka pomoci v krizi a jak je možné ji kontaktovat.

Průzkum ukázal i závažné zjištění při rozboru odpovědí na otázku týkající se četnosti stresových příznaků v závislosti na délce služebního poměru. Někteří služebně starší příslušníci (1 respondent 6-14 let délky služebního poměru a 4 respondenti nad 15 let trvání služebního poměru), pociťují reakce provázející stres při každém zásahu, což představuje pro tyto jedince permanentní psychickou zátěž v souvislosti s výkonem povolání hasiče-záchranáře. Tyto případy by měla psychologická služba HZS LK co nejdříve identifikovat a poskytnout těmto jedincům psychosociální pomoc, neboť je ohroženo jejich duševní zdraví.

2.10 Souhrnné vyhodnocení platnosti stanovených předpokladů

V kapitole 3.1 byly stanoveny předpoklady, které následným průzkumem byly verifikovány. Samostatným konkrétním předpokladům předcházela obecný předpoklad průzkumu. Na základě vyhodnocení jednotlivých šetření k dílčím hypotézám, přestože dvě z dílčích hypotéz nebyly stanoveny správně, lze konstatovat, že **obecný předpoklad byl stanoven správně a je platný**.

Hasiči-záchranáři u HZS LK psychosociální pomoc po zásahu nedoceňují, využívají ji minimálně a psychologická služba u HZS LK je v této oblasti neúčinná.

Vyhodnocení platnosti jednotlivých dílčích předpokladů

- **Předpoklad č. 1:** alespoň 75 % respondentů na otázku zda byli vystaveni stresu, odpoví ano, nebo spíše ano.
Tento předpoklad **se potvrdil**, což dokládají odpovědi v dotazníku na otázku č. 3 zpracované do tabulek č. 4 a č. 5.
- **Předpoklad č. 2:** stres při zásahu nebo po něm pocítilo minimálně 50% respondentů

a současně minimálně 30% odpovídajících bude tvrdit, že nikdy stres nepocítili.

Tento předpoklad **se potvrdil** a dokládají to data uvedená v tabulce č. 6.

- **Předpoklad č. 3:** alespoň 70% respondentů bude odpovídat, že se dokáží sami vyrovnat s traumatizující událostí (*odpověď ano a spíše ano*) a případnou intervenci v podobě psychosociální pomoci nepotřebují.

Tento předpoklad **se potvrdil**, což potvrzují odpovědi respondentů na otázky v dotazníku č. 5, č. 6 a č. 7 zpracované v podobě dat do tabulek č. 9, č. 10 a č. 11.

- **Předpoklad č. 4:** alespoň 75 % respondentů ve své odpovědi upřednostní v případě potřeby psychologickou pomoc od školeného kolegy člena PIT, než od psychologa HZS.

Tento předpoklad **se nepotvrdil**, jak dokumentují výsledky průzkumu uvedené v tabulce č. 12.

- **Předpoklad č. 5:** alespoň 90 % respondentů se vyjádří, že ještě nikdy nevyužilo možnosti psychologické pomoci

Tento předpoklad **se potvrdil** a dokládají to data z tabulky č.13.

- **Předpoklad č. 6:** maximálně 50% respondentů bude vědět, kdo může poskytovat neodkladnou posttraumatickou intervenční péči.

Tento předpoklad se nepotvrdil, což dokumentují data uvedená v tabulkách č.14 a č. 15

- **Předpoklad č. 7:** alespoň 20 % respondentů nebude mít přehled o zřízení týmu PIP a o možnosti využít psychologickou péči poskytovanou HZS LK.

Tento **předpoklad se potvrdil** jak dokládají data v tabulkách č. 16 a č. 17.

- **Předpoklad č. 8:** minimálně 50 % respondentů nebude vědět, komu je určena Anonymní telefonní linka pomoci v krizi a nebude proto ani vědět, jak v případě potřeby tuto linku kontaktovat.

Tento předpoklad se rovněž potvrdil, což dokládají zpracované odpovědi na otázky v dotazníku č. 11 a č. 12 do tabulek č. 18a, č. 18b a č. 19.

Závěr

Cíl této práce, kterým bylo popsat systém posttraumatické intervenční péče v podmínkách HZS LK a její praktické využívání příslušníky zásahových jednotek, kteří jsou v rámci výkonu služby vystavováni stresovým situacím a zároveň také popsat uplatnění vytvořených jednotlivých týmů PIP, včetně ověření významu, potřeby, účelnosti a legitimacy posttraumatické intervenční péče o příslušníky HZS LK, se podařilo naplnit. Průzkum, který byl prováděn v rámci praktické části byl zaměřen na příslušníky územních odborů Jablonec nad Nisou a Semily. Vzorek 107 respondentů byl dostatečně objemný. Získaná data jsou tak dostatečně validní. Výsledky a závěry vyplývající z analýzy získaných dat jsou dostatečně objektivní a jsou vyjádřením skutečného současného stavu úrovně PIP v podmínkách HZS LK.

Z jednotlivých dílčích výsledků a závěrů je zřejmé, že zavedení systému posttraumatické intervenční péče, jako součásti komplexní péče o lidské zdroje, je u HZS LK opodstatněné. Příslušníci vědí o riziku stresu a jeho následcích při výkonu jejich povolání. Informace o poskytování PIP, o existenci týmů PIP, psychologické službě HZS LK a jejích možnostech dosáhly až k samotným hasičům-záchranářům.

Chybí však další, preventivní působení na vědomí příslušníků v souvislosti s péčí o duševní zdraví po extrémní fyzické a psychické zátěži, násobené jejich vysokou četností. Je třeba soustavně nabízet příslušníkům psychosociální pomoc po traumatizujících událostech.

Z výsledků průzkumu je nepochybné, že k dosažení vyšší účinnosti psychosociální péče nestačí jen vybudovat systém, ale je i nezbytné trvale informovat hasiče-záchranáře o možnostech, účelu a smyslu psychologické péče a potřebnosti psychologické služby v rámci péče o lidské zdroje a tak působit na individuální i kolektivní vědomí příslušníků a zaměstnanců HZS LK. Bude-li vytvořen nejen pocit potřebnosti psychické péče jako součásti pracovního života hasiče-záchranáře, ale i důvěra těch, kteří jsou vystaveni působení stresu při náročných a traumatizujících událostech, stane se posttraumatická intervenční péče účinnou, a co víc, stane se především běžnou součástí profesního života hasiče-záchranáře.

Na závěr je nutné zdůraznit, že pro realizační fázi v praktické části práce byla zvolená metoda kvantitativního výzkumu pomocí nestandardizovaného dotazníku výhodná. Získaná data se dobře zpracovávala a poskytovala věrný obraz o postojích dotazovaných. Z časového a kvantitativního hlediska dovolila se zaměřit na větší okruh respondentů v relativně krátkém časovém období a umožnila respondentům nabýt dojmu anonymity. Chyběla však možnost pozorování respondentů. Zvolená metoda neumožnila zkoumat motivaci odpovědí respondentů a dát jim prostor pro rozsáhlejší vyjádření. Tím se vytvořil prostor pro další navazující a upřesňující šetření, která však

byla nad rámec této práce.

Důležité je dále vzít na vědomí, že generalizované závěry v této práci jsou omezené, neboť výstupy z jednotlivých šetření vycházejí z průzkumu omezeného vzorku. Lze i předpokládat, že se stoprocentně nepodařilo eliminovat veškerá možná úskalí průzkumu, navíc některé z odpovědí mohly být ovlivněny momentální situací ve které se respondenti nacházeli, a také současným psychickým stavem dotazovaných.

Zvolená studijní literatura a další použité informační zdroje byly dostatečně obsažné a postihovaly problematiku posttraumatické péče v celé šíři. Vzájemně se doplňovaly a poskytly tak kvalitní informativní podporu pro stanovování nejen jednotlivých závěrů dílčích předpokladů, ale i závěru celé práce. Bylo z nich vycházeno i při návrhu opatření.

Návrh opatření

Na základě závěrů průzkumu a výsledků platnosti hypotéz je nezbytné:

1. neustále nabízet hasičům-záchranářům psychosociální péči v rámci náročných traumatizujících událostí a to jak ze strany přímých nadřízených, psychologickou službou HZS LK a jednotlivými členy týmu PIP za podpory nadřízených služebních funkcionářů a motivovat je tak k provádění psychohygieny a využívání těchto služeb,
2. při vyhodnocování zásahů na mimořádné události, které obsahovaly v sobě traumatizující jevy, vždy zajistit alespoň účast minimálně jednoho člena týmu PIP, popřípadě krajského psychologa, kteří uplatní své odborné znalosti a dovednosti v průběhu tohoto vyhodnocení formou analýzy činností zasahujících hasičů v návaznosti na jejich psychickou zátěž,
3. zahrnout problematiku posttraumatické péče v rámci gramotnosti všech příslušníků v psychosociální pomoci do pravidelné odborné přípravy a působit tak nejen na samotné hasiče-záchranáře, ale i na jejich velitele,
4. aktivizovat systém vzdělávání nejenom na krajské úrovni, ale i v resortním školství a seznámit tak příslušníky a zaměstnance v rámci jak vstupní přípravy příslušníků, tak v dalších kursech s riziky která jsou spojená s podceňováním stresu a s nezvládnutou traumatizující událostí,
5. aktivizovat systém vzdělávání nejenom na krajské úrovni, ale i v resortním školství a seznámit tak příslušníky a zaměstnance v rámci jak vstupní přípravy příslušníků, tak v dalších kursech, s účelem, cílem a možnostmi psychologické služby, týmů PIT a Anonymní telefonní linky pomoci v krizi,
6. pravidelně ověřovat empirickými průzkumy úroveň a účinnost psychologické služby v oblasti pozásahové péče o hasiče-záchranáře například s využitím dalších bakalářských či diplomových prací ve spolupráci s Technickou univerzitou v Liberci,
7. častěji publikovat problematiku posttraumatické péče, rizik traumatizujících událostí, potřebnost psychosociální péče a duševní hygieny a podobně, včetně souvisejících témat na stránkách resortního tisku.

Seznam informačních zdrojů

- BAŠTECKÁ, Bohumila, et al. 2005. *Terénní krizová práce: Psychosociální intervenční týmy*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0708-X.
- HARTL, Pavel. 1993. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Budka. ISBN 80 - 0 49- -5.
- MATOUŠEK, Oldřich, et.al. 2007. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7178-548-2.
- ŠVÁB, Svatoslav. 2006. *Psychologie práce pro nováčky, hasiče-záchranáře, ale nejen pro ně*. Vyd.1. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství v Ostravě. ISBN: 80-86634-84-1.
- VODÁČOVÁ, Daniela, et al. 2002. *Krizová intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-696-9
- NECHVÁTALOVÁ, Blanka. 2005. *Profesní zátěž a její vztah k životní spokojenosti u profesionálních hasičů. 89.s.* Brno: Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Vedoucí diplomové práce Martin Vaculík.
- Zákon č. 133/1985 Sb o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 34. s. 674-691*.
- Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění zákona pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 73. s. 3454-3460*.
- Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění zákona pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 73. s. 3461-3474*.
- Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění zákona pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 73. s. 3475-3487*.
- Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 121. s. 5850-5891*.
- MV ČR. 2001. Vyhláška Ministerstva vnitra č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany ve znění pozdějších předpisů In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 95. s 5490-5531*.
- MV ČR. 2001. Vyhláška Ministerstva vnitra č.324 /2001 Sb., kterou se stanoví požadavky na fyzickou a zdravotní způsobilost příslušníků Hasičského záchranného sboru České republiky, druhy služeb zvláště obtížných a zdraví škodlivých a postup při udělování ozdravného pobytu ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 125. s. 7318-7406*.

MV ČR. 2004. Vyhláška Ministerstva vnitra č. 487/2004 Sb., o osobnostní způsobilosti, která je předpokladem pro výkon služby v bezpečnostním sboru ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky. Částka 168. s. 9518-9519.*

Koncepce psychologické služby HZS ČR schválená generálním ředitelem HZS ČR a náměstkem ministra vnitra dne 12. 4. 2002. (interní materiál HZS ČR)

Sbírka interních aktů řízení generálního ředitele HZS ČR a náměstka ministra vnitra. Ročník: 2003. Částka. 29. Pokyn č. 29, kterým se vydává Statut psychologických pracovišť Hasičského záchranného sboru ČR a Oznámení generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR o vydání Etického kodexu psychologa HZS ČR

Sbírka interních aktů řízení generálního ředitele HZS ČR a náměstka ministra vnitra. Ročník: 2006. Částka: 32. Část I. Pokyn č. 32, kterým se stanovují podmínky pro povolávání psychologa HZS ČR do výkonu služby v operačním řízení.

Sbírka interních aktů řízení generálního ředitele HZS ČR. Ročník: 2008. Částka: 44. Část I. Pokyn č. 30, kterým se zřizuje systém poskytování posttraumatické péče příslušníkům a občanským zaměstnancům HZS ČR kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním služebních nebo pracovních úkolů a stanoví se postup při posttraumatické péči oběti mimořádné události.

Sbírka interních aktů řízení generálního ředitele HZS ČR. Ročník: 2008. Částka: 44. Část I. Pokyn č. 31, kterým se zřizuje tým Anonymní telefonní linky pomoci v krizi Policie České republiky a Hasičského záchranného sboru České republiky.

Sbírka interních aktů řízení generálního ředitele HZS ČR. Ročník: 2006 Částka: 14. Část I. Pokyn č. 13, ke sjednocení postupu při zjišťování osobnostní způsobilosti, která je předpokladem pro výkon služby v HZS ČR a při nakládání s osobními údaji.

Sbírka interních aktů ředitele Hasičského záchranného sboru Libereckého kraje. Ročník: 2008.

Částka:9- Část I. Pokyn 9, kterým se vydává Organizační řád HZS Libereckého kraje

MALÍK, Ladislav. 2007. Názory příslušníků HZS ČR na posttraumatickou intervenční péči.

112: *odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*. Roč. 6, č. 6, s.13, ISSN 1213-7057.

SOTOLÁŘOVÁ, Marie. 2003. Psychologická služba HZS ČR. 150 *HOŘÍ : odborný časopis požární ochrany*. Roč. 8, č. 7, s 12-14. ISSN 0862-8467.

VONÁSEK, Vladimír-LUKEŠ, Pavel. et al. 2009. Statistická ročenka 2008 Česká republika:

Požární ochrana: Integrovaný záchranný systém: Hasičský záchranný sbor ČR. 112: *odborný*

časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva. Roč. 8, č. 3, příloha časopisu 112/2009. s.1-39. ISSN 1213-7057.

VYMĚTAL, Štěpán. 2007. Poskytování psychosociální pomoci v mimořádných situacích. 112: *odborný časopis požární ochrany integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*. Roč. 6, č. 2, s. 4. ISSN 1213-7057.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila - SPURNÝ Joža, 2001. *Péče o policisty v extrémních stresových, situacích*. [online]. Praha: Ministerstvo vnitra-časopis policista [cit. 2009-10-25], Dostupné z <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2001/0012/pecopol.html>

HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. *Historie profesionální požární ochrany v českých zemích* [online]. Praha: Generální ředitelství HZS ČR. [cit. 2009-10-01]. Dostupné z <http://www.hzscr.cz/clanek/historie-historie-profesionalni-pozarni-ochrany-v-ceskych-zemich.aspx>

HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. *Úkoly, organizace, působnost* [online]. Praha: Generální ředitelství HZS ČR. [cit. 2009-10-02]. Dostupné z <http://www.hzscr.cz/clanek/hasicky-zachranny-sbor-cr-775274.aspx>

HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. *Psychologická služba HZS ČR. Tři základní pilíře psychologické služby Hasičského záchranného sboru České republiky* [online]. Praha: Generální ředitelství HZS ČR. [cit. 2009-10-01]. Dostupné z <http://www.hzscr.cz/clanek/psychologicka-sluzba-uvod.aspx>

HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. *Úkoly, organizace, působnost* [online]. Praha: Generální ředitelství HZS ČR. [cit. 2009-10-02]. Dostupné z <http://www.hzscr.cz/clanek/organizacni-struktura-hzs-cr.aspx>

HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. *Co jsou akutní a posttraumatické stresové reakce?* [online]. Praha: Generální ředitelství HZS ČR [cit. 2009-1-11] Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/clanek/co-jsou-akutni-a-posttraumaticke-stresove-reakce.aspx>

HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR LIBERECKÉHO KRAJE. *Psychologická služba* [online]. Liberec [cit. 2009-11-01]. Dostupné z <http://www.hzslk.cz/235-psychologicka-sluzba.html>

VYMĚTAL, Štěpán. 2003. *Posttraumatická intervenční péče jako prevence rozvoje posttraumatické stresové poruchy u policistů*. [online]. Praha: Ministerstvo vnitra-časopis policista [cit. 5.10.2009] dostupné z <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2003/12/vymetal.html>

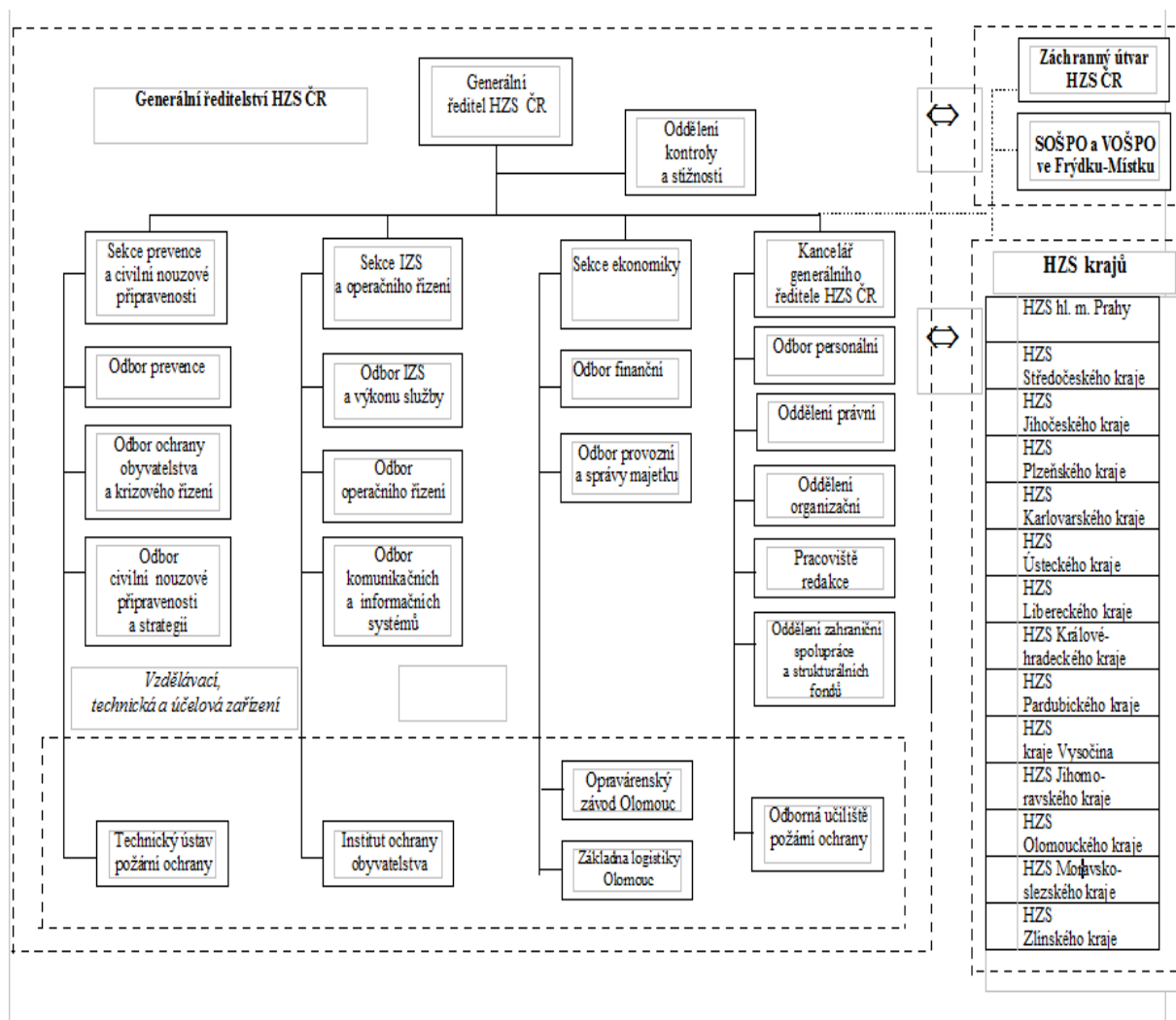
Seznam obrázků

Obrázek	Název	Strana
č.1	Znak HZS ČR platný od roku 2008	15
č.2	Požár výrobního objektu ohrožující zasahující hasiče na životě	19
č.3	Srážka vlaků s velkým počtem mrtvých a raněných osob	19
č.4	Hasiči v ohrožení vlastního života zasahují v sutinách domu, kde se zřítila tři patra a zavalila několik osob	26
č.5	Označení členů týmu PIP HZS ČR	27
č.6	Pracoviště v psychologické laboratoři HZS Královéhradeckého kraje	30
č.7	Lícová strana směnového kalendáře, který vlastní každý příslušník i zaměstnanec a propagující anonymní linku v krizi	32

Seznam příloh

1. Hasičský záchranný sbor ČR - organizační schéma
2. HZS Libereckého kraje - organizační struktura
3. Legislativní přehled požární ochrany, integrovaného záchranného systému a civilního nouzového plánování
4. Právní normy upravující činnost Psychologické služby u HZS ČR
5. Mapa psychologických pracovišť HZS ČR
6. Dotazník použitý při realizaci průzkumu

Hasičský záchranný sbor ČR - organizační schéma⁹⁷

97 HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. *Úkoly, organizace, působnost* [online]. Praha: Generální ředitelství HZS ČR. [cit. 2009-10-02]. Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/clanek/organizacni-struktura-hzs-cr.aspx>

HZS Libereckého kraje - organizační struktura⁹⁸

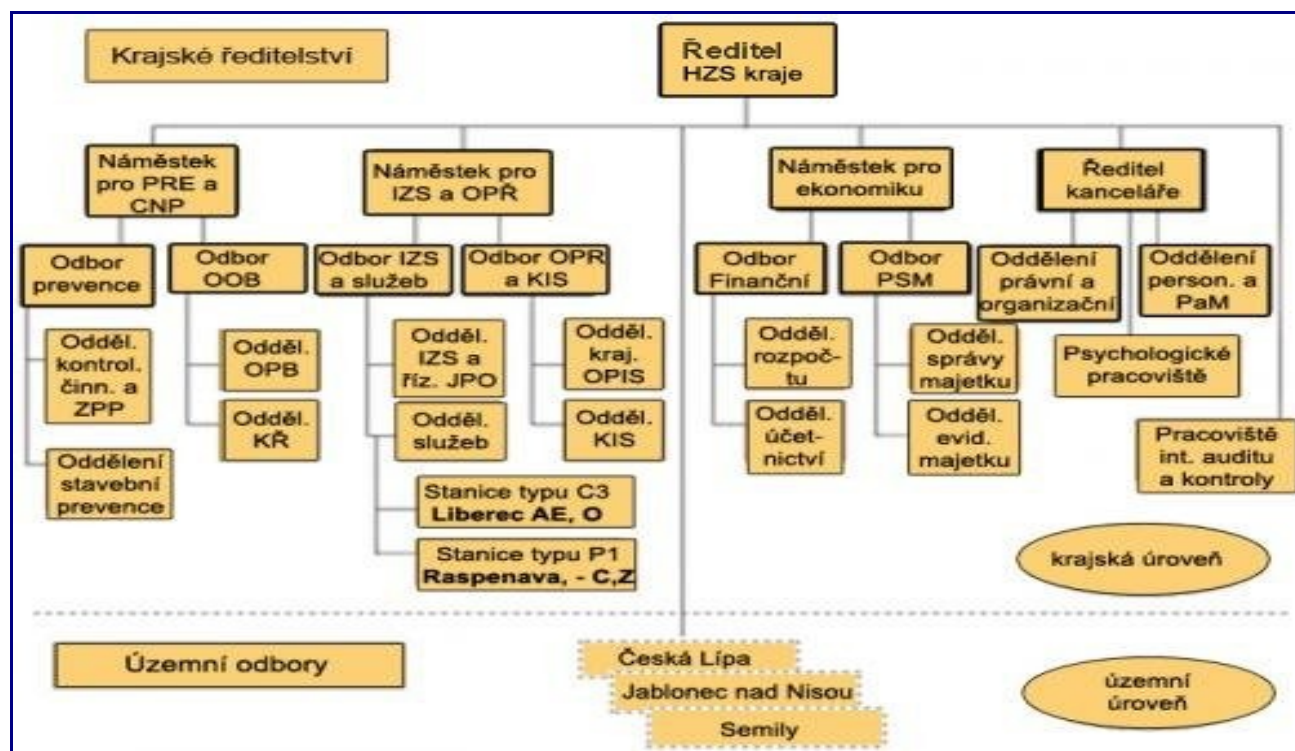
Vnitřní struktura HZS LK se člení na:

- a) krajské ředitelství HZS LK,
 - b) územní odbory HZS LK,
 - c) stanice HZS LK.
1. Organizační součástí krajského ředitelství HZS LK jsou krajské operační a informační středisko a vzdělávací, technická a účelová zařízení. Organizačními součástmi vybraných územních odborů jsou územní operační a informační střediska.
 2. Krajské ředitelství HZS LK se vnitřně člení na:
 - a) úsek prevence a plánování,
 - b) úsek integrovaného záchranného systému a operačního řízení,
 - c) kancelář krajského ředitele⁹⁹,
 - d) úsek ekonomický,
 - e) pracoviště kontroly.
 3. Jménem HZS LK jedná krajský ředitel. Ostatní pracovníci mohou jednat jménem HZS LK jen v rozsahu stanoveném organizačním řádem, jinými předpisy nebo na základě písemného zmocnění krajského ředitele.
 4. Pro zabezpečení bezprostředního výkonu státní správy na úseku požární ochrany, integrovaného záchranného systému, ochrany obyvatelstva a plnění stanovených úkolů na úseku krizového řízení jsou zřízeny územní odbory HZS LK.
 5. Místní působnost územních odborů HZS LK je při výkonu státní správy dána územím, určeným krajským ředitelem HZS LK. Název územního odboru je odvozen od názvu města ve kterém územní odbor sídlí.
 6. Územními odbory HZS LK jsou následující:
 - a) územní odbor HZS LK Česká Lípa se sídlem 470 02 Česká Lípa II, ul. Karla Poláčka 3152;- tel.: 950 475 129, fax: 950 475 001, e-mail: hasici@hzscl.cz,- stanice Česká Lípa a stanice Jablonné v Podještěd,
 - b) územní odbor HZS LK Jablonec nad Nisou se sídlem 466 05 Jablonec nad Nisou, ul. Palackého 4680/91;- tel.: 950 481 110, fax: 950 481 005, e-mail: hana.kyptova@hzsojn.cz- stanice Jablonec nad Nisou a stanice Velké Hamry,

⁹⁸ Sbírka interních aktů ředitele HZS LK, ročník 2008, částka: 9, část I, pokyn č. 9: *Organizační řád HZS Libereckého kraje, příloha č. 1*

⁹⁹ Dle Organizačního řádu HZS LK je i pod kancelář krajského ředitele zařazeno psychologické pracoviště. Za činnost psychologického pracoviště odpovídá psycholog, který je ve služebním poměru. Psychologické pracoviště HZS LK je dle Koncepce psychologické služby HZS ČR definováno, jako pracoviště bez laboranta a psychologické laboratoře.

- c) územní odbor HZS LK Semily se sídlem 513 01 Semily, ul. Bitouchovská 1:- tel.: 481 663 390, fax: 481 625 377, e-mail: marketa.skrbkova@hzslk.cz- stanice Semily, stanice Turnov, stanice Jilemnice¹⁰⁰.

100 HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR LIBERECKÉHO KRAJE *Povinně zveřejňované informace* [online]. 2007 [cit. 2009-19-10]. dostupné: <http://www.hzslk.cz/197-povinne-zverejnovane-inf.html>

Legislativní přehled požární ochrany, integrovaného záchranného systému a civilního nouzového plánování

Právní předpisy¹⁰¹ na úseku požární ochrany, integrovaného záchranného systému a civilního nouzového plánování tvoří:

Zákony:

1. Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění zákona č. 425/1990 Sb., zákona č. 40/1994 Sb., zákona č. 203/1994 Sb., zákona č. 163/1998 Sb., zákona č. 71/2000 Sb., zákona č. 237/2000 Sb., zákona č. 320/2002 Sb., zákona č. 413/2005 Sb., zákona č. 186/2006 Sb. a zákona č. 267/2006 Sb.
2. Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 309/2002 Sb., zákona č. 362/2003 Sb., zákona č. 586/2004 Sb., zákona č. 413/2005 Sb., zákona č. 189/2006 Sb., zákona č. 264/2006 Sb. a zákona č. 260/2008 Sb.
3. Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 320/2002 Sb., zákona č. 20/2004 Sb. zákona č. 186/2006 Sb., zákona č. 267/2006 Sb. a zákona č. 306/2008 Sb.
4. Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění zákona č. 320/2002 Sb., zákona č. 127/2005 Sb., zákona č. 112/2006 Sb., zákona č. 267/2006 Sb., zákona č. 110/2007 Sb., a zákona č. 306/2008 Sb.
5. Zákon č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky a o změně zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o prevenci závažných havárií), ve znění zákona č. 362/2007 Sb.
6. Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění zákona č. 186/2004 Sb., zákona č. 436/2004 Sb., zákona č. 586/2004 Sb., zákona č. 626/2004 Sb., zákona č. 169/2005 Sb., zákona č. 253/2005 Sb., zákona č. 413/2005 Sb., zákona č. 530/2005 Sb., zákona č. 189/2006 Sb., zákona č. 531/2006 Sb., zákona č. 261/2007 Sb., zákona č. 305/2008 Sb. a zákona č. 306/2008 Sb.

¹⁰¹ stav k 1. lednu 2009

Nařízení vlády

1. Nařízení vlády č. 34/1986 Sb., o jednorázovém mimořádném odškodňování osob za poškození na zdraví při plnění úkolů požární ochrany, ve znění nařízení vlády č. 168/1989 Sb., nařízení vlády č. 195/1995 Sb. a nařízení vlády č. 497/2002 Sb.
2. Nařízení vlády č. 462/2000 Sb., k provedení § 27 odst. 8 a § 28 odst. 5 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění nařízení vlády 36/2003 Sb.
3. Nařízení vlády č. 463/2000 Sb., o stanovení pravidel na zapojování do mezinárodních záchranných operací, poskytování a přijímání humanitární pomoci a náhrad výdajů vynakládaných právníckými osobami a podnikajícími fyzickými osobami na ochranu obyvatelstva, ve znění nařízení vlády č. 527/2002 Sb.
4. Nařízení vlády č. 172/2001 Sb., k provedení zákona o požární ochraně, ve znění nařízení vlády č. 498/2002 Sb.
5. Nařízení vlády č. 352/2003 Sb., o posuzování zdravotní způsobilosti zaměstnanců jednotek hasičských záchranných sborů podniků a členů jednotek sborů dobrovolných hasičů obcí nebo podniků.
6. Nařízení vlády č. 506/2004 Sb., kterým se stanoví způsob přípravy na služební zkoušku, obsah služební zkoušky, její průběh, hodnocení a ukončení, ve znění nařízení vlády č. 698/2004 Sb., nařízení vlády č. 517/2005 Sb. a nařízení vlády č. 218/2008 Sb.
7. Nařízení vlády č. 507/2004 Sb., kterým se stanoví rozsah a způsob poskytování údajů do informačního systému o služebním příjmu, ve znění nařízení vlády č. 698/2004 Sb. a nařízení vlády č. 517/2005 Sb.
8. Nařízení vlády č. 508/2004 Sb., kterým se stanoví vzory hodnotního označení příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění nařízení vlády č. 698/2004 Sb., nařízení vlády č. 517/2005 Sb., a nařízení vlády č. 403/2008 Sb.
9. Nařízení vlády č. 469/2002 Sb., kterým se stanoví katalog prací a kvalifikační předpoklady a kterým se mění nařízení vlády o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, ve znění nařízení vlády č. 331/2003 Sb., nařízení vlády č. 398/2004 Sb., nařízení vlády č. 213/2005 Sb., nařízení vlády č. 533/2005 Sb. a nařízení vlády č. 568/2006 Sb.
10. Nařízení vlády č. 104/2005 Sb., kterým se stanoví katalog činností v bezpečnostních sborech, ve znění nařízení vlády č. 517/2005 Sb. a nařízení vlády č. 450/2008 Sb.

Vyhlášky:

1. Vyhláška č. 202/1999 Sb., kterou se stanoví technické podmínky požárních dveří, kouřotěsných dveří a kouřotěsných požárních dveří.
2. Vyhláška č. 255/1999 Sb., o technických podmínkách věcných prostředků požární ochrany, ve znění nařízení vlády č. 352/2000 Sb. a vyhlášky č. 456/2006 Sb.
3. Vyhláška č. 87/2000 Sb., kterou se stanoví podmínky požární bezpečnosti při svařování a nahřívání živců v tavných nádobách.
4. Vyhláška č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci).
5. Vyhláška č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany, ve znění vyhlášky č. 226/2005 Sb.
6. Vyhláška č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému, ve znění vyhlášky č. 429/2003 Sb.
7. Vyhláška č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva.
8. Vyhláška č. 2/2006 Sb., kterou se pro školy a školská zařízení zřizované Ministerstvem vnitra provádějí některá ustanovení školského zákona, ve znění vyhlášky č. 323/2008 Sb.
9. Vyhláška č. 103/2006 Sb., o stanovení zásad pro vymezení zóny havarijního plánování a o rozsahu a způsobu vypracování vnějšího havarijního plánu.
10. Vyhláška č. 35/2007 Sb., o technických podmínkách požární techniky.
11. Vyhláška č. 23/2008 Sb., o technických podmínkách požární ochrany staveb.
12. Vyhláška č. 97/2008 Sb., o vzorech služebních stejnokrojů příslušníků Hasičského záchranného sboru České republiky, jejich používání a způsobu vnějšího označení, a vzoru služebního průkazu (vyhláška o vystrojování a služebním průkazu příslušníků Hasičského záchranného sboru České republiky).
13. Vyhláška č. 432/2004 Sb., kterou se stanoví seznam činností zakázaných těhotným příslušnicím, příslušnicím do konce devátého měsíce po porodu a příslušnicím, které kojí, ve znění vyhlášky č. 658/2004 Sb.
14. Vyhláška č. 433/2004 Sb., kterou se stanoví druh a vzor služebních medailí bezpečnostních sborů a důvody pro jejich udělení, ve znění vyhlášky č. 658/2004 Sb. a vyhlášky č. 97/2008 Sb.
15. Vyhláška č. 487/2004 Sb., o osobnostní způsobilosti, která je předpokladem pro výkon služby v bezpečnostním sboru, ve znění vyhlášky č. 658/2004 Sb., vyhlášky č. 468/2005 Sb. a vyhlášky č. 199/2008 Sb.
16. Vyhláška č. 393/2006 Sb., o zdravotní způsobilosti, ve znění vyhlášky č. 407/2008 Sb.

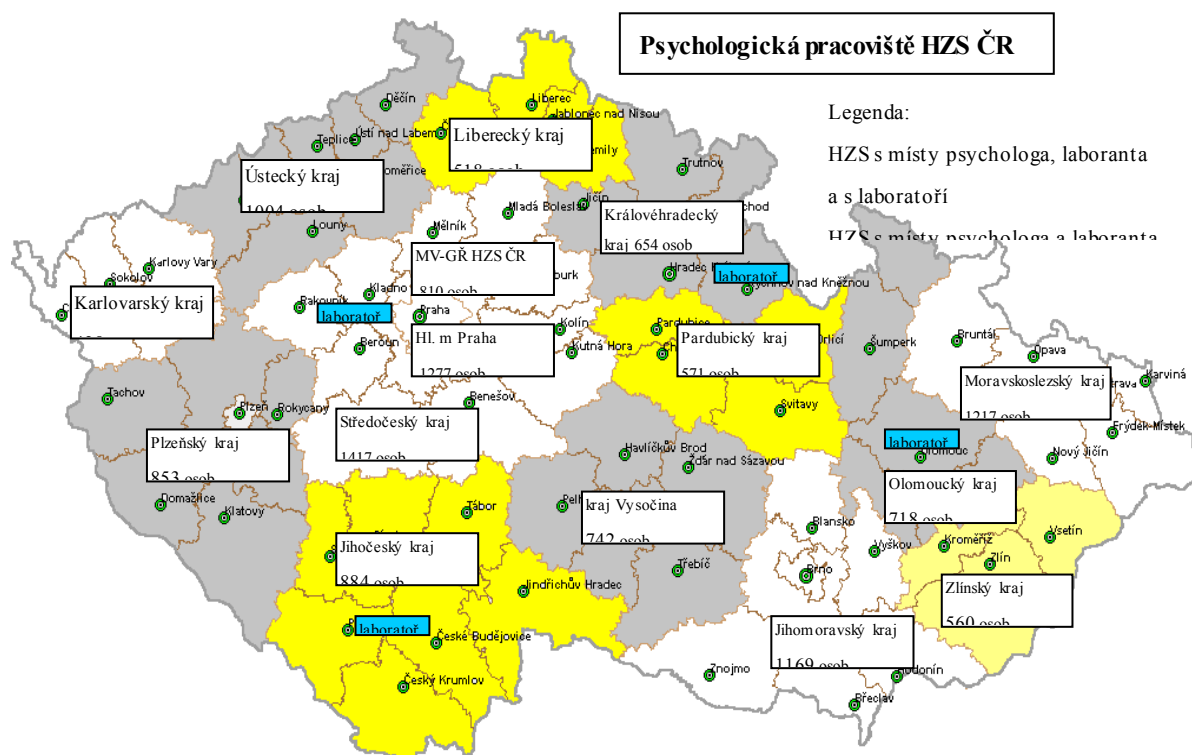
Resortní směrnice (instrukce)

1. Pokyn generálního ředitele Hasičského záchranného sboru ČR ze dne 20.9.2007, kterým se stanoví - Sbírka interních aktů řízení generálního ředitele Hasičského záchranného sboru České republiky Ročník: 2007 V Praze dne 20. září 2007, Částka: 54.
2. Směrnice Ministerstva vnitra ze dne 8. října 2004 č.j.: PO-365/IZS-2004, kterou se stanoví jednotná pravidla organizačního uspořádání krizového štábu kraje a obce, jeho uvedení do pohotovosti, vedení dokumentace a některé další podrobnosti.
3. Metodická pomůcka Ministerstva vnitra č.j.: PO-1590/IZS-2003 ze 30. června, kterou se doporučují zásady pro jednotné rozlišování a vymezení preventivních, záchranných, likvidačních a obnovovacích (asanačních) prací spojených s předcházením, řešením a odstraňování následků mimořádných událostí, ve znění sdělení o opravě tiskové chyby uveřejněné ve V.v. ČR částka 7/2003.

Právní normy upravující činnost Psychologické služby u HZS ČR.

1. Pokyn generálního ředitele HZS ČR a náměstka MV č. 32/2006, ze dne 4. srpna 2006, kterým se stanovují podmínky pro povolávání psychologa HZS ČR do výkonu služby v operačním řízení.
2. Pokyn generálního ředitele HZS ČR č. 30 /2008 ze dne 25 července 2008, kterým se zřizuje systém poskytování posttraumatické péče příslušníkům a občanským zaměstnancům HZS ČR, kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním služebních nebo pracovních úkolů a stanoví se postup při posttraumatické péči o oběti mimořádné události.
3. Pokyn generálního ředitele HZS ČR č.31/2008 ze dne 25. července 2008, kterým se zřizuje tým Anonymní telefonní linky pomoci v krizi Policie České republiky a Hasičského záchranného sboru České republiky.

Mapa psychologických pracovišť HZS ČR

Dotazník použitý při realizaci průzkumu

Dotazníkové šetření

Vážení kolegové hasiči,

Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění dotazníku v rámci průzkumu, který je součástí mé bakalářské práce týkající se krizové intervence - posttraumatické intervenční péče pro hasiče záchranáře. Pomocí dotazníku bych rád zmapoval úroveň psychologické péče, kterou Vám poskytuje u HZS Libereckého kraje, Vaše postoje k ní a Vaše potřeby v této oblasti.

Dotazník je anonymní a bude využit především ke studijním potřebám. Proto Vás prosím o jeho objektivní zpracování. Závěry (nikoliv Vámi zpracované testy), které vyplynou z tohoto šetření a mohly by vést ke zkvalitnění Vašeho profesního života hasiče-záchranáře a nejen jeho, budou poskytnuty psychologovi HZS Libereckého kraje. Na konci dotazníku je uvedena nepovinná otázka, kterou můžete vyplnit dobrovolně, může zůstat i nevyplněná.

Vaše odpovědi, prosím, vyznačte do okénka ☐ křížkem. Otázky jsou koncipovány tak, že je možná vždy jen jedna odpověď.

Děkuji Vám za Váš čas, který jste strávili nad vyplňováním dotazníku.

1. Věk

☐ do 30 let ☐ 31 let až 40 let, ☐ 41 let až 50 let ☐ 51 let a více

2. Doba trvání služebního poměru u HZS ČR

☐ 0 až 2 roky ☐ 3 až 5 let ☐ 6 až 14 let ☐ 15 let a více

3. Řekl by jste, že jste při některých zásahových činnostech vystaven působení stresu?

☐ Ano ☐ Spíše ano ☐ Spíše Ne ☐ Ne

4. Pocítil jste někdy při zásahu, nebo po něm, alespoň jednu z následujících reakcí, kterou by jste spojil s Vaší činností u zásahu?

zkreslené vnímání, zmatenost, problémy se soustředěním, zhoršené rozhodovací schopnosti, pocity viny, neustálé se zaobírání událostí v myšlenkách, úzkost, ustrašenost, strach, podrážděnost, vztek, paniku, pocit bezmoci, sníženou chuť k jídlu, nedostatek energie, problémy se spánkem, pokles pohlavní touhy, zármutek, hluboký smutek, zvýšenou impulzivitu, sklon k agresivitě, sklon k rizikovému chování, únikové tendence, neshody v rodině, přehnaná ostražitost (bdělost), vyhýbání se kontaktům s lidmi, zrychlený/zpomalený puls, bolesti hlavy, zrychlené dýchání, svalové křeče, studený pot, únava až vyčerpání, zažívací potíže, nevolnost, zvracení

☐ nikdy ☐ 1 x do měsíce ☐ 2 x do měsíce ☐ 1 x do roka ☐ po každém zásahu

5. Domníváte se, že se jste natolik psychicky odolný vůči psychickým následkům traumatizujících událostí, že se s následky sám dokážete vyrovnat, bez cizí pomoci?

☐ Ano ☐ Spíše ano ☐ Spíše Ne ☐ Ne

6. Využil jste někdy v průběhu výkonu svého povolání hasiče psychologickou pomoc v jakékoliv formě?

☐ Ano ☐ Ne

7. Jakou psychologickou pomoc by jste v případě potřeby upřednostňoval pro sebe?

- ☐ upřednostním laickou psychologickou pomoc od kolegů ve své pracovním kolektivu
- ☐ upřednostním psychologickou pomoc od kolegů z týmu posttraumatické intervenční péče
- ☐ radši využiji anonymní telefonní linky pomoci v krizi pro příslušníky
- ☐ upřednostním individuální pomoc krajského psychologa
- ☐ radši využiji odborné pomoci mimo resort
- ☐ poradím si sám a zátěž zvládnu i bez cizí pomoci
- ☐ Jiná možnost - uveďte jaká:.....

8. Neodkladnou posttraumatickou intervenční péči mohou poskytovat:

- ☐ pouze profesionální psychologové
- ☐ pouze zaměstnanci a příslušníci HZS, kteří absolvovali speciální kurs zdravotnické první pomoci s platnou odbornou způsobilostí
- ☐ profesionální psychologové a vyškolení zaměstnanci a příslušníci HZS
- ☐ všichni zaměstnanci a příslušníci HZS
- ☐ nevím

9. Je v rámci HZS Libereckého kraje zřízen tým posttraumatické intervenční péče?

- ☐ Ano ☐ Ne ☐ Nevím

10. Máte v případě potřeby možnost využít psychologickou péči zřízenou u HZS?

- ☐ Ano ☐ Spíše ano ☐ Spíše Ne ☐ Ne

11. Anonymní telefonní linka pomoci v krizi:

- ☐ je určena pouze pro hasiče, policisty a zaměstnance HZS ČR, PČR a MVČR zařazených do mezinárodních humanitárních misí
- ☐ slouží jako informativní podpora při výkonu psychologické služby týmům posttraumatické intervenční péče

☐ slouží jak hasičům, policistům a zaměstnancům HZS ČR, PČR a MVČR, tak jejich rodinným příslušníkům, popřípadě dalším blízkým osobám ve stavu psychické nouze.

☐ je způsob anonymní, individuální první psychologické pomoci krajského psychologa příslušníkům po traumatizujícím prožitku

☐ je mimoresortní způsob psychologické péče o hasiče, policisty a, zaměstnance HZS ČR, PČR a MVČR ve stavu psychické nouze

☐ nevím

12. Víte jak lze v případě potřeby kontaktovat Anonymní telefonní linku pomoci v krizi?

☐ Ano, vím

☐ Nevím